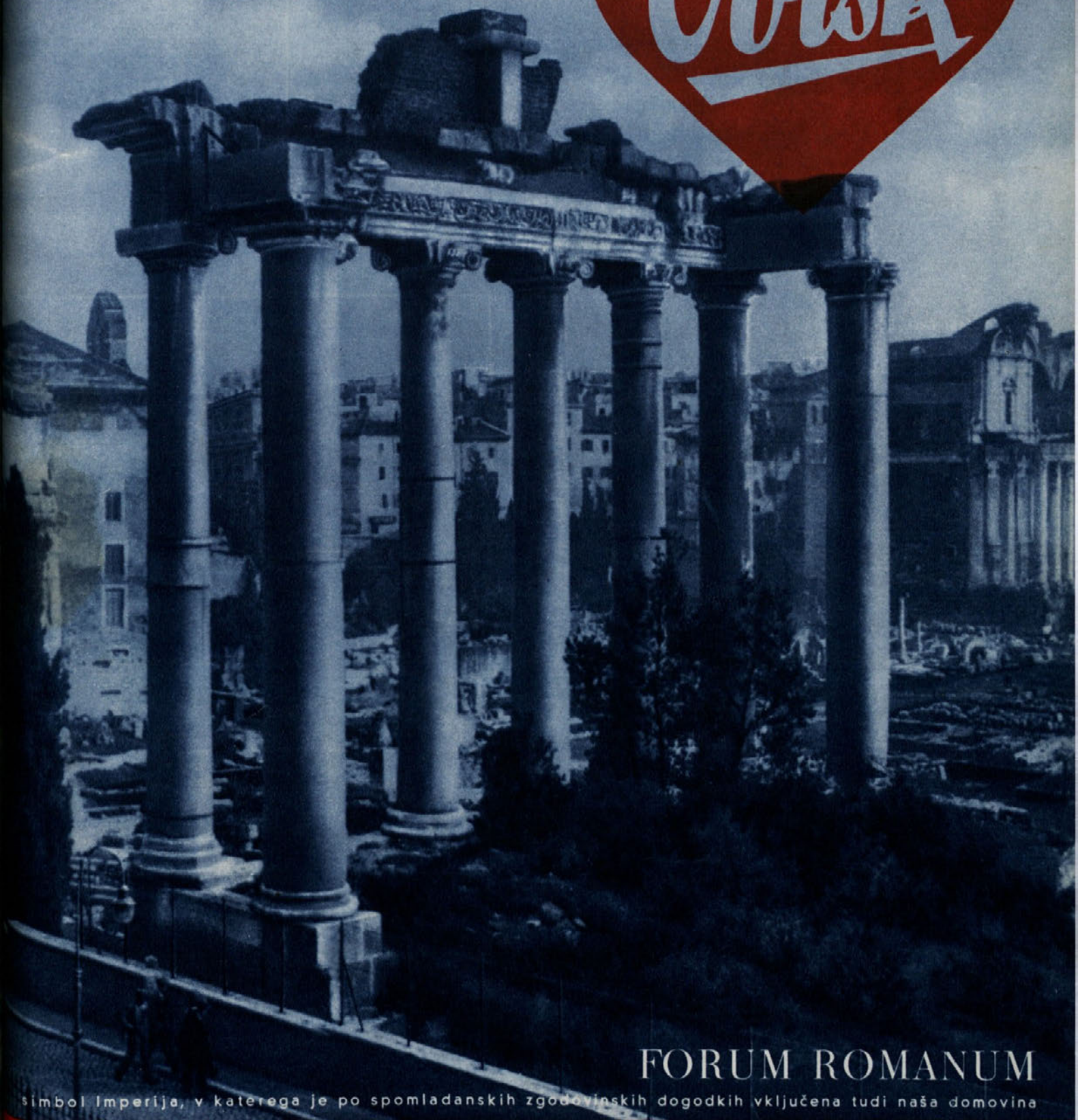

Poštšina plačana v gotovini

FORUM ROMANUM

simbol Imperija, v katerega je po spomladanskih zgodovinskih dogodkih vključena tudi naša domovina

Ilustrirani družinski mesečnik

5-6

Visoki Komisar Eksc. Emilij Grazioli
z novim sosvetom za Ljubljansko pokrajino

Visoki Komisar kaže vedno veliko zanimanje za delavstvo. Na sliki ga vidimo pri pokušanju hrane v ljubljanskem Delavskem domu. — (Foto J. Blejec)

Seja pokrajinskega sosveta (Foto J. Hafner)

V znamenju novih časov...

Pričujoča slika o prvi paradi italijanske vojske v Ljubljani nam obuja spomin na zgodovinske dogodke letošnje spomladi.

Na Veliki petek 11. aprila so italijanske čete zasedle del slovenskega ozemlja z njegovo prestolnico Ljubljano.

3. maja je Visoki Komisar Eksc. Grazioli z Vladarjevim ukazom po Mussolinijevi odločitvi razglasil priključitev zasedene Slovenije k Italiji. Hkrati je bila razglašena avtonomna ustava za to ozemlje, ki zagotavlja slovenskemu prebivalstvu neoviran kulturni in gospodarski razvoj ob upoštevanju posebnega značaja in posebnih potreb tega ozemlja.

Takoj nato je bil imenovan sosvet za novo pokrajino. Sestavljajo ga zastopniki vseh delovnih stanov. Sosvet je bil v začetku junija sprejet pri Duceju, od katerega je prejel neposredna zagotovila glede varne bodočnosti in razvoja Slovencev v novem državnem sestavu.

Še preden je Cenek tisto jutro razprl veke, mu je dušo spreletela vesela misel:

»Očeta ni doma!«

Zunaj se je že zdanilo. Vrabci in ščinkavci so cvrčali v drevesnih krošnjah, po dvorišču je klicala koklja piščance in petelini so se prešerno odzivali drug drugemu.

Očeta ni doma! Kako lepo, kako vabljivo je tol Ves dan biti prost, ves dan delati brez brc in udarcev, ves dan se vdajati občutju, da so se vrata plotu, ki je bil vanj zaprt ves njegov svet, na stečaj odprla, čeprav le za hip, za kratke urice do večera!

Vse grdo je bilo na mah za njim. Tista kruta, trda roka, ki je ves čas visela nad njim, da si ni upal globlje zadihati in vzravhati hrbta, tista roka se je nenadoma odmaknila, in življenje, ki je bilo tako vestno stehitano na miligrame, da bi mu mogla porušiti ravnovesje že ena sama okretna misel, je z očetovo odsotnostjo izgubilo vso težo in postalo prijetno in lahko kot pesem.

Cenek ni imel očeta rad. Bal se ga je, kot so se ga bali tudi ostali otroci ne izvzemši Karla, ki je bil že na naboru in je bil velik in močan. Še mati je živela v večnem strahu pred njim.

In tega strahu ni bilo mogoče pregnati, kot se ni bilo mogoče umakniti očetovim pestem in preklinjanju, kadar se je primajal pijan domov.

Da, to je bilo za Ceneka nekaj tako resničnega in večnega kakor hoste onkraj vasi: če si stopil vanje, te je sredi dneva zajel mrak in hlad, in zazdelo se ti je, da ni nikjer konca njihovemu temnemu molku.

Nekako tako je bilo z očetom.

Temu se je Cenek že davno vdal in je jemal vse pač tako kot je bilo.

Samo enkrat se je hotel otresti tega, v kar je bilo vključeno njegovo življenje. S tiho lažjo, da to vse ni res, je skušal ukaniti dejstva, ki so se bila zagvozila sredi mednje kot železen drog, na katerega so bili vsi privezani.

To je bilo tedaj, ko jim je učitelj v šoli pripovedoval, kako grdo je, če kdo pije žganje. Že takrat je slišal, kako je šepnil nekdo za njegovim hrbtom:

»Cenkov oče ga pije vsak dan!«

Na poti domov pa so ga napadli z očitki.

»Fuj, Cenek, tvoj oče je pijanec!«

On je začutil, kako mu je pobledel obraz. Pogledal je ves zbežan okrog sebe in ko je videl vsepovsod škodoželjen smeh in spačena lica, je zagnal v travo šolske reči in se zapodil za sosedovim Lojzom, ki se mu je najhuje režal. Ko ga je dohitel, ga je zbil na tla in ga zbesnelo tolkel po hrbtu, glavi in obrazu, da so se ostali razleteli na vse strani. Šele ko se je Lojzu vlila iz nosa kri, je nehal in ga pustil samega sredi ceste.

Naenkrat ga je popadel strah pred tem, kar je storil. Planil je nazaj po knjige. Ni jih našel več na mestu, kjer jih je odložil. Ves obupan je tekal okrog in stikal po grmovju in travi, dokler jih ni končno odkril v grapi vse premočene in blatne.

Potem se je ves obupan potikal vse popoldne po hostah. Lačen je bil in nesrečen, da je pričel od slabosti jokati. Splazil se je v najvišje vresje in najraje bi umrl od žalosti.

Zakaj ni njegov oče tak kot so drugi? Čemu pije, zmerja in preklinja? — Kako lepo mora biti imeti očeta, ki je dober s teboj, ki ima otroke rad in otroci njega!

Tako pa — ali se je že kdaj zgodilo, da je oče sedel mednje, se z njimi pošalil in nasmejal ali pa se, kot store to včasih drugi očetje, poigral z njimi na dvorišču?

Cenek je moral z bolečino priznati, da se pri njih ni zgodilo nikoli kaj podobnega.

»Pijanec!« se je še njemu v tem hipu strnila vsa bridkost v oči.

Sredi mučnega razmišljanja je zaspal in šele hlad, ki je zavel med drevjem, ga je predramil.

Doli nad vas se je že spustil rahel mrak. Pogledal je proti domači hiši. Nekdo je šel k hlevu. Po hoji je dognal, da je to Karl in kar malo laže mu je postalo ob misli nanj.

»On me bo prav gotovo razumel,« se je tolažil.

V medlem upanju se je počasi tihotapil domov.

»Tepen boš,« ga je opozoril brat, čim je boječe pokukal skozi vrata v hlev. »Sosea te je prišla tožit.«

Cenek ga je pogledal in ko je videl, da so njegove oči polne resnobe, so se mu udrle solze po licu.

»Kaj boš,« mu je prigovarjal Karl. »Saj ne boš tepen ne prvič in ne poslednjič. Tudi jaz sem bil, ko sem bil tak kot ti.«

Iz žepa je privlekel načet kos kruha.

»Na, jej! — Gotovo si lačen.«

Cenek je molče prikimal in stegnil roko.

»Zdaj pa tiho in skrij se, dokler ne bo tema!«

Rahlo ga je potisnil v listnico.

Tu je ždel, dokler se ni stemnilo. Ko je vsepovsod zavladal gluh molk, je ob vratih zašumotalo v listju. Bil je Karl.

»Pojdi!« ga je tiho poklical.

Kot tatova sta se splazila pod okni. Pri izbi sta obstala ob zidu.

»Stopi sem!« mu je zašepetal brat.

Previdno ga je dvignil do okna.

»Pst!« ga je še opozoril in utionil v temi.

Po prstih je zlezal Cenek do postelje, odložil tiho hlače in se stisnil pod odejo. Srce mu je divje tolklo in bilo mu je kakor roparju, ki je vlomil v tujo hišo.

Bedel je še, ko je vstopila v izbo mati. Nagnila se je čezenj.

»Cenek!«

Začutil je njeno roko na svoji glavi.

»Mati!« je zastokal in pridružen jok mu je stisnil grlo. Sedla je na rob postelje.

»Čemu si ga?« je čez nekaj časa vprašala.

»Mati, očeta so psovali. Da je pijanec, so rekli,« je izdaval sunkoma iz sebe.

Pogledala je proti oknu brez besede. Rahla svetloba je šinila preko njenega obraza in Cenek je videl, da se je v njenih očeh nekaj zalesketalo.

Dokler ni zaspal, je sedela pri njem in njena tiha prisotnost mu je bila več kakor golo odpuščanje.

Surova očetova roka ga je zjutraj zarana potegnila brezobzirno izpod odeje, da se je opotekel po podu.

»Oče, ne, prosim, ne!« je zavpil v groznem strahu pred korobačem, ki ga je vihtel oče nad njim.

Ta pa ga je, ne meneč se za njegovo kričanje, privezal z vrvjo za mizo in začel blazno udrihati po njegovem napol golem životu.

Cenek je od bolečin rjul, da so se zbudili še drugi otroci in pričeli z njim vred jokati. Oče pa je bil gluha za vse in je tolkel po njem, dokler mu ni opešala roka in se ni Cenek zvalil po tleh. Potem ga je sunil z nogo pod mizo in besno preklinjaje odšel.

Po tem dogodku se je Cenek boječe umaknil na tisti košček sveta, ki mu ga je bil odmeril oče. Samo njegova mlada misel je nemirno plahutala v njem in vztrepetala v divji radosti, kadar ni bilo očeta doma.

Z večerjo so čakali tako dolgo, da so bili otroci že vsi sitni od lakote. Ko se ni mogla mati več ustavljati njihovemu večnemu emerja, je pripravila mizo in jedli so kar sami.

»Že ni lačen, da se mu ne mudi,« je pripomnil Karl, ne da bi povedal, koga misli.

Mati je samo globoko zajela vase sapo in ni odgovorila.

Cenek prav za prav ni vedel, čemu naj bi se držali tako čemerno. Saj je bilo vendar tako prijetno jesti, ko ni bilo očeta zraven. Lahko si segel malo dalje in izpodkopal krompir, da so se ocvirki usuli na tvojo stran, ne da bi ti kdo pripeljal zato zaušnico.

Zato se je prav vneto zalagal še potem, ko sta mati in Karl že odložila žlici in je mali Mihec že krepko hrčal na peči.

Ko se je končno najedel in ni bilo v skledi niti enega ocvirka več, je mati sklenila roki in pričela z večerno molitvijo, z delom, ki si ga je pridržal oče nekako tako, kakor župnik poroke premožnejših parov.

Ceneku se je to sprva zdelo malo nenavadno. Ni si mogel predstavljati, da bi molile ženske naprej še kje drugje kot za procesijo in pogrebom. Čim so odmolili, se je obrnil k materi.

»Mati, zakaj pa molijo drugače vedno oče naprej?«

Mati se je rahlo nasmehnila.

»Saj vendar niso oče prav nič pobožni, kar venomer kolnejo...« je še mislil dodati, pa ga je prekinilo ropotanje v veži.

Kakor bi udarila strela, so se vrata na stečaj odprla in treščila v steno. Na pragu je obstal oče.

»Na, tu imaš hudiča!«

V sredo sobe je vrgel okrvavljeno kokoš.

»Jezus, Marija!« je kriknila mati in planila k njej.

Otroci so osuplo strmeli zdaj v mater zdaj v očeta, ki se je opotekel preko sobe za mizo.

Cenek je neopazno smuknil v vežo, kjer so obupno vreščali piščanci, ki jim je oče pohodil kokljo. Dva sta ležala na tleh z iztegnjenimi vratovi in iz kljunčkov se jima je cedila kri. Ostali so se boječe raztepli po kotih, da jih je komaj polovil in položil v predpasnik. Potem jih je zanesel v kuhinjo.

»Revčiki!« jih je pokazal materi, ki je jokala ob ognjišču.

Prinesla je lonec s perjem in jih rahlo zdevala vanj. Cenek je opazoval njene roke. Tresle so se. Ni si mogel misliti čemu, čutil pa je, da tu nekaj ni v redu in da je materi zelo hudo.

»Oče so spet pijani, kaj ne, mati?« jo je vprašal.

Zajokala je glasno in stisnila njegovo glavo k sebi.

»Da, Cenek, pijan je,« je tiho v joku pritrdila.

Nato ga je nenadoma trdno prijala.

»Je-li, Cenek, ti ne boš nikoli tak?«

Ceneku se je zdelo to vprašanje čisto odveč. Kako naj bi bil takšen, kot je oče? Saj tak ne more biti sploh nihče na svetu! In da bi bil on pijanec, da bi popival po gostilnah, se potem gugaje, kakor oče, drl skozi vas proti domu in doma vpil nad materjo in otroci?

»Nak, mati!« ga je stresel stud. »Nikoli ne bom tak!«

Pobožala ga je po laseh.

»Pojdi, greva!« je rekla in ga nežno potegnila za seboj iz kuhinje.

Vodila ga je skozi sobo, ne da bi se ozrla na očeta, ki je sedel mlahavo tam, kamor je bil kleknil ob prihodu.

V izbi, na njegovi postelji, je ležal Karl.

»Ne morem ga gledati! — Špet je vse zapil!« je iztisnil skozi zobe.

»Karl, bodi tiho!« ga je opomnila mati. »Saj veš, kakšen je.«

Zvenket črepinj je pretrgal razgovor.

Mati je prebledela in skočila v sobo.

»Kaj delaš?« je preplašeno zakričala.

Cenek se je stisnil k vratom.

Oče je stal pred mizo. Z levo roko se je bil oprl nanjo in Ceneku se je zdel ta hip neznansko dolg in grd. Lasje so mu v neurejenih šopih viseli globoko po čelu in izpod naprej štrlečih, gostih obrvi so buljile grozeče oči. Tak je bil, kadar je šel s korobačem nadenj. Na tleh je ležala razbita lončena skleda in krompir, ki jim je ostal od večerje, se je valjal med črepinjami.

»To si mi pustila, kaj?« je planil v mater, ki si ni upala storiti koraka naprej.

»Dolgo te ni bilo, pa sem ti pustila v kuhinji...« je povedala plaho.

Oče je stopil proč od mize in v vsaki njegovi kretnji je bilo nekaj, kar je Ceneka strašilo. Se bolj, kot sicer, se mu je zdelo, da napolnjuje oče vso hišo: veliko sobo, manjšo sobo, kuhinjo, podstrešje, vse, prav vse do poslednjega kota. Nje je izrinil v izbo, kjer je zanje komaj komaj dovolj prostora.

»Kdo bo meni ukazoval, kdaj naj pridem? — Ti, ki nisi prinesla k hiši ničesar drugega kot revščino in lakoto?«

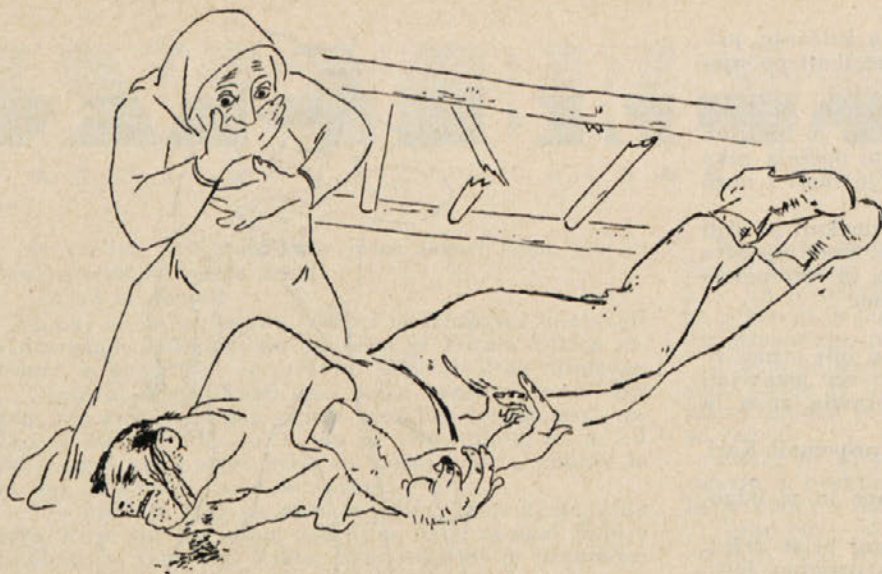
»Lažeš!« je zavpila mati in jokaje sedla za peč. »Zate še preveč...!«

Oče je planil, kakor bi ga nekdo ošvrknil z bičem.

»Ti — ti se drzneš...?! — Čakaj, ti cunja bajtarska!«

Z izbuljenimi očmi je omahnil proti vratom in segel nadnje. Cenek je videl, kako se je zvil v njegovih rokah korobač in siknil po zraku.

Potem je kakor blisk skočil iz izbe Karl in zgrabil očeta za roko.

»Smrkavec, spat!« je zatulil oče nanj in hotel dvigniti desnico, pa se je s Karlom vred zakotalil po tleh.

»Moj Bog, Karl, kaj delaš?« je zavreščala mati in njenemu joku se je pridružil še mali Mihec, ki ga je ropotanje zdrnilo iz spanja.

Onadva sta se dvignila. Karl je držal v rokah korobač.

»Matere ne boste topli!« je sopihajoč zagrozil očetu.

Ta je stal nekaj korakov stran s skrčenimi pestmi in Ceneku se je zdelo kar smešno, kako sta se prebadala z očmi, ne da bi ganila z roko. Če ga ne bi potegnila od vrat mati, ki je nesla Miheca v postelj, bi se jima moral naposled še smejati.

Trenutek nato so se hrupno zaprla vrata v veži in omahujoči koraki so se izgubljali nekje na dvorišču.

Cenek dolgo ni mogel zaspati.

Saj je prihajal oče nešteto krat pijan domov in manjanje s korobačem se bilo otrokom nekaj tako vsakdanjega kakor kruh. Nocoj pa se mu je zdel oče še bolj surov in grd. Karl pa je vzrastel v njegovih očeh v pravega junaka. Braniti mater — to mora biti nekaj lepega! Da, tudi on bi jo, tudi on bi skočil proti očetu in mu izvil korobač iz rok, če ne bi bil tako majhen in slab. Tako pa je moral le gledati in če ne bi bilo brata, bi se zgodilo pri njih nekaj nezaslišano umazanega: mati, njihova dobra mati bi bila tepena tako kot on, ki je le otrok in nič več! Udariti mater — le kako bi se to moglo zgoditi?!

Sredi bolečih misli je zadremal.

Ni vedel, kako dolgo je spal. Naenkrat ga je zbudilo tekanje okrog hiše in svetel štirikot slabotne rumenkaste svetlobe, ki je lila skozi okno v izbo, je plesal sem in tja po steni.

Sprva se je zbal, ko pa je začul Karlov in materin glas, je zlezal do okna. Res, onadva sta bila z lučjo pri hlevu.

»Kaj neki je?« je postal radoveden.

Naglo se je oblekel in se tipaje splazil skozi sobo in vežo ven.

Mati in brat sta ga opazila šele tedaj, ko je že stal za njima. Na tleh je ležal oče, ves povaljan od prahu. Težko hropenje mu je prihajalo iz ust in zdaj pa zdaj je zastokal. Iznad levega očesa vse do ušesa mu je zijala dolga, široka rana, iz katere je curjala kri po obrazu in razmršenih lasih in se strjevala v črnike kepe. Ob njegovi glavi se je mešala rdeča mlaka z rumenkastorjavim prahom. Čez vso uto je ležala zvrnjena lestev.

Mati je bila vsa zbegana.

»Teci po sosed!« ga je nagnala, ko ga je zagledala. Cenek se je pognal preko ceste brez besede.

Oče se mu je ta hip zasmilil, tako da je pozabil na to, kar se je zgodilo snoči. Da, kako čudno je bilo! Tisti oče, ki je bil zvečer še tako močan in velik, da so se ga vsi bali, je ležal zdaj na tleh brez moči, krvav in

prašen, in roka, v kateri je bil korobač nekaj tako groznega, da je moral Cenek že ob sami misli zamižati, ta roka se je ohlapno in slabotno le kdaj pa kdaj zganila v prahu in rdečkasti mlakuži.

Pri sosedovih je butnil v vrata, da je votlo zagrmelo v veži. Čez hip se je odprlo okno.

»Kdo razbija?« se je zadržal nanj sosed.

»Mati prosijo, če bi prišli k nam! — Oče so padli z lestve.«

Sosed je obstal za trenutek med oknicami. Potem je zginil v sobo in ropotanje s čevlji se je oglasilo nekje v veži.

»Je pa že spet pil,« je opomnil, ko sta storila nekaj korakov.

Cenek ni vedel, kaj naj reče. Končno — ali je bilo to zdaj važno? Tu je bilo treba le pomagati in nič drugega.

Stekel je pred sosedom naprej.

Mati in Karl sta bila medtem zanesla očeta v hišo. Zdaj je ležal v sobi na klopi ob peči negibno in Ceneku se je zdel še groznejši kot prej. Ko ga je sosed poklical po imenu, se ni zganil.

Mati je stala ob strani in spremljala z očmi vsak gib.

»Slabo je!« je dejal sosed. »Kar po gospoda pošljil!«

Namignil je Karlu, ki je takoj izginil v veži.

S težavo so nato očeta slekli in ga spravili v posteljo. Zavedel se ni niti tedaj, ko je prišel pozno proti jutru kaplan s poslednjo popotnico.

Ne da bi izpregovoril s domačimi eno samo besedo, je še pred poldnevom izdihnil.

Čez dva dni so zagrebli očeta tako hitro, kakor bi se vsem, ne izvzemši kaplana, nekam mudilo. Ne Cenek, ne Karl in ne mati niso jokali. Samo stric Martin je v trenutku, ko je udarila prva kepa masne ilovice na krsto in nato zaklopotala v rumeni mlaki, ki se je bila od dežja nabrala v jami, potegnil iz žepa umazan robec in se obrisal po obrazu. Potem so se naenkrat utrnile na sivo zamreženem nebu debele redke kaplje in vsi so hiteli proč v strahu, da jih ne bi namočilo.

Cenek ni občutil v tem hipu do očeta ničesar. Ni bil jezen nanj, pa tudi žalosti ni bilo v njegovem srcu. Še celo nekaj dober občutek ga je prevzemal, kajti beseda »oče« je pomenjala zanj vse, kar je doživel slabega. Kletvice, zmerjanje, grožnje, bunke in korobač, vse to je bilo v tako tesni zvezi s tem imenom, da si eno brez drugega ni mogel misliti.

Zdaj je vse to proč.

»Kaj, Karl, lepše bo zdaj pri nas?« se je okrenil do brata, ki je bil zaostal poleg njega in pustil mater sredi strica in tete.

»Bo,« mu je ta na kratko pritrdil in v njegovih očeh ni mogel Cenek najti ničesar, kar bi govorilo drugače. Kako tudi! Saj se je oče poslovil od njih s korobačem, kakor jih je sprejel v svoje roke, čim so se zavedli.

»Ti,« je spomnil brata, »kaj bo pa zdaj s korobačem?«

Karl se je glasno zasmejal.

»V peč ga vržemo!«

Obema je bilo lahko, da niti dež ni mogel pregnati njune dobre volje.

Doma je bilo, kakor da se ni pri njih zgodilo nič posebnega, le soba je bila sedaj nekam neznansko prostorna. Ko so sedli za mizo in je stric Martin spoštljivo našteval vse očetove vrline, ki o njih nihče od domačih ni imel pojma, je Cenek molče zrl skozi okno. Zunaj je bil ponehal dež in sonce je predrlo sivo oblačno kopreno. V sobo je zaplahutal svež, prijeten vetrček in v duši je začutil, kako so se podrli vsi grozeči plotovi, ki jih je bil zgradil oče, in kako vstaja za njimi uov, svetel svet brez meja in brez pregaj.

Leverin Šali:

Poletna idila

*Bregljale žabe svoj koncert so v mlaki,
kraj tiho spi, z meglicami preprežen,
sanjavi mrak, ko ljubljencek prenežen,
poljube rosne daje roži vsaki.*

*Zelene vrbe so, ko stari spaki,
skrivenčene se nad vodo nagnile,
kresnice vonja trav so se opile,
ob rožah rdijo sramežljivi maki.*

*Srebrni mesec straži hiše v vasi
in ogleduje svoj obraz v mlakuži,
po lokah in razorih žarke pluzi,
nagaja plesu vil na hostni jasi.*

*Na žive meje, v dalj bežeči vlaki,
natrosijo igrive svoje iskre,
otroci v sanjah slišijo, ko piskre
po veži zdaj prevlačijo mrtvaki.*

*Na drevju noč poseda v ptičja gnezda
in šepeta o zarji, ki se vrne,
v pajčevini, spleteni med trne,
kaplja rose se iskri, kot zvezda.*

*Tišino motijo nemirni kraki,
ko brozgajo po vodi in regljajo,
da starke v izbah jezne godrnjajo,
ker spati jim ne da svojat v mlaki.*

Soba tujcev v Narodni galeriji

Občutje, ki prevzame obiskovalca ko stopi v ta prijazni, intimni prostor, je nekaj prav posebnega. Pot skozi veliko baročno dvorano, mimo mrkih, togih postav gotških svetnikov spremlja nekam domače vzdušje. Pravda, ki smo ji bili v zadnjem času priče in ki ni vsebovala prav nič manjšega, kakor dokazovanje slovenske note v sedanji ali pretekli umetnosti, postane spričo lepote našega baroka in gotike (ki je v Galeriji žal slabo zastopana) strašno nezanimiva. Kdo bo modrecem verjel, da ni na Čebejevih platnih prav nič domačega, slovenskega, in če bi kdo dejal, da je »domače« le neka oblika provincializma, naj pogleda malega angelca na sliki sv. Boštjana, da se prepriča, kako je znal ta Vipavec slikati. Isto bi lahko rekli tudi za druge mojstre, da ne pozabim F. Werganta. Le vprašajte M. Marolta, Wergantovega monografa, koliko primerov »tujega Werganta« se nahaja na Dunaju in v tujih galerijah. In če je »kranjski prezbiterij« res kranjski, za kar jamči Stelè, čemu bi potem v čudoviti ubranosti in skladnosti fresk naših gotških mojstrov iskali le tuje prvine? Naj bo ta ovinek potreben, da se vrnemo k posebnemu občutju sobe »tujcev«.

Zvedavo zro na obiskovalca dela, o katerih moremo reči, da so otroci tujih staršev. Vsa hkrati pa so spomin na one redke čase, ki so dani našim sinovom, da jih preživijo v sončni Italiji, v Nemčiji ali drugod po svetu. To so spomini na ubrani mir galerij in muzejev. Mir, ki počiva v nesmrtnosti, večnosti del človeškega duha. Mir razbitega mozaika iz Pompejev preden je nemirno človeško srce zasula lava Vezuva, pokoj spomenika vojskovodje, ki je vodil najemnike za slavo kraljev in cesarjev. Vse je minilo, le dela so ostala, očiščena vsega časovnega in brezpomembnega. Danes, ko trka nemirno življenje na okna tihega hrama, nam morejo ta pozabljena dela, zbrana od vseh strani naše domovine, veliko povedati. Kdo je bil popotni slikar šmarskega »Križanja«, ki je preživel stoletja v skriti cerkvi v Laniščih? Od kod ga je bil zanesel val življenja, kakšen je bil njegov konec? Jezdec pod križem so vojaške postave, ki jim je bil morda praočje slikar brutalnih najemniških figur Urs Graf. In ali ni v njih morda nekoliko diha osebnega slikarjevega življenja?

Okrog l. 1380 je morda češki mojster naslikal krilni oltar, in eno krilo, »Jezusovo rojstvo«, visi ohranjeno v tej sobi. V vsej razsežnosti razkazuje mišljenje in predstavi svet gotškega človeka. Je to svet in dogajanje »sub specie aeternitatis«. Rodilo se ni človeško dete, marveč božje. Zato ga je obdal zlat soj, njegova Mati kleči pred njim in ga moli, nad krhko streho hlevca pa je z napisnim trakom priletel angel. Ni to prizor, ki naj bi preminil v času in zemeljskem prostoru. Zlato ozadje nam pove, da se dogaja nekje v nadzemskih sferah, kjer ni ne pomladi in ne drugih letnih časov, kjer je čas izgubil svoj zemeljski pomen. Podobno misel izražajo gotške table s prizori mučenja Kristusovega in sv. Katarine Aleksandrijske. Le da je mlajši čas (ca 1460) vnesel več podrobnosti vsakdanjega sveta. Kdo je mojster teh podob, ki so nekoč tvorile krilni oltar, a so danes prežagane, oziroma udvojene, ne vemo. Nekje z dunajskega umetnostnega območja izhajajo, bile so v kapeli velenjskega gradu, toda tako preslikane, da jih ni bilo razpoznavati. Del istega oltarja pa je danes v nadškofjskem muzeju na Dunaju. Kakor vidimo, je čas napravil skoraj vse, da bi zabrisal sledove neke človeške individualnosti, vendar se mu to do konca le ni posrečilo. Še danes moremo slediti verskemu in življenjskemu čustvovanju neznanega umetnika. Rablji, ki mučijo Jezusa, so »grdi« do simbolične ostrine. Tako je zahteval srednji vek. Pilat sedi na prestolu v opremi

vzhodnjaškega mogotca, dočim je sv. Katarina pojmovana v glavnem kot sodobna, srednjeveška gospa. Filozofi nosijo na robovih svojih oblek hebrejske napise — znak poganstva, in važni filozofski debati pristovuje po slikarjevi dobri volji mali psiček. Vso to množico zanimivih detajlov pa še vedno preveva gotška resnost.

Novi čas prebujenja k naravi in njenim zakonitostim pa v mnogočem očituje znamenito delo renesančnega slikarja Gian Francesca da Rimini (* ca 1435 — † 1470) »Hoška Madona«. Od kod je prišla v naše kraje, ni znano. Najprej je bila v kapeli gradu Haus am Bacher, od tu je prešla v last hoške cerkve in danes visi strokovno restavrirana v Narodni galeriji. Kasnejši okvir z relikvijami ter napis na podobi, pridejan pozneje, izpričuje, da je veljala slika nekoč za milostno podobo proti mrzlici. Povsem drugo občutje veje iz tega renesančnega, južnjaškega dela. Dasi sedi Mati božja z Jezusom v naročju v smislu tradicije še vedno pred zlatim ozadjem, je vendar celotna kompozicija, zlasti pa formelno pojmovanje povsem različno od gotškega severa. Res je, da sta pojma Sever in Jug kot činilca pri umetnostnem oblikovanju še premalo determinirana in da se za njima dostikrat skriva izhod iz zadrege, vendar je v glavnem med obema le bistvena razlika. Lepotni ideal antike, podedovani ali pa vedno na novo oživljeni lepotni kanon telesa najde uresničenje v južnjaških upodobitvah. Le pogledimo našo ponosno renesančno gospo. Plemenito je

Češki mojster: Jezusovo rojstvo.

modelirano obličje, lepo so usločene obrvi, visoko in obrito je čelo. Kako dostojanstvena je vsa drža telesa, izraz obraza, zlasti malce priprtih oči. Tudi Jezus, najsi se je še pravkar igral z jabolkom, je dostojanstveno dvignil roko k blagoslovu. Krhkega, vase zamišljenega in Bogu vdanega gotskega človeka je tu zamenjal renesančni junak, samozavesten, po telesu lepo oblikovan in v radosti tega sveta zatopljen.

Topla beneška svetloba je razlita po mogočnem, herojskem telesu Kristusovem, postavi Pilata in čeladi vojakovi, na podobi Palma Jacopa, imenovanega Palma il Giovane (1544—1628), sina slikarja Palme Antonia ter sorodnika slovitega Palme star. Značilno dela beneškega umetnostnega kroga je ta »Ecce homo«, ki se je poprej nahajalo v Szaparyjevem gradu v Murski Soboti. Barvno je viden vpliv edinstvenega beneškega slikarja J. Tintoretta, pa tudi drugih beneških koloristov. Umetnostno razvojno je slika tipičen primer manirizma in eklekticizma, ki je po času visoke renesanse prevladoval v Italiji. Značilna je elegantna drža Kristusovega telesa, poudarek na figurah, ki so pomaknjene v ospredje, brez odvišnega drobljenja vtisa ozadja, pa tudi barvni in svetlobni problemi.

Iz drugega umetnostnega območja je lepa »Pietà«, ki visi poleg slike Palme ml. Upodobljen je prizor, ko položijo Materi božji v naročje mrtvega Sina. Ves dogodek, v katerem so udeležene le tri figure, je potopljen v globoko temo in svetloba, ki pada nekje od leve, jarko osvetljuje le posamezne dele prizora. Podoba je zanimiv problem za umetnostnega zgodovinarja. Prvine, iz katerih je sestavljena, jo namreč dovoljuje določiti v različne umetnostne šole. Lepotni kanon obrazov, predpisana »grazia« poz in gest, motiv položenosti Kristusovega telesa (Carraccil) sliko vključujejo v bolognski umetnostni krog. Barvna kompozicija, zlasti pa pojmovanje svetlobe, ki se preliva v ostrih kontrastih, potisnejo podobo v naturalistično šolo Carravaggia in njegovih posnemovalcev (Neapelj). Morda je delo nastalo v velikem kompromisnem (v tem času!) umetnostnem središču — v Rimu, kjer bi bolognsko šolani umetnik, nekje

»Pietà« v ljubljanski Narodni galeriji.

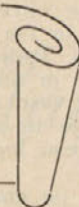

Gian Francesco da Rimini: »Hoška Madona«.

iz kroga Carravaggiovega posnemovalca Orazia Borgianni, v prvi četrtini 17. stoletja utegnil napraviti sliko — kakor je že nakrenila usoda — za slovensko narodno galerijo.

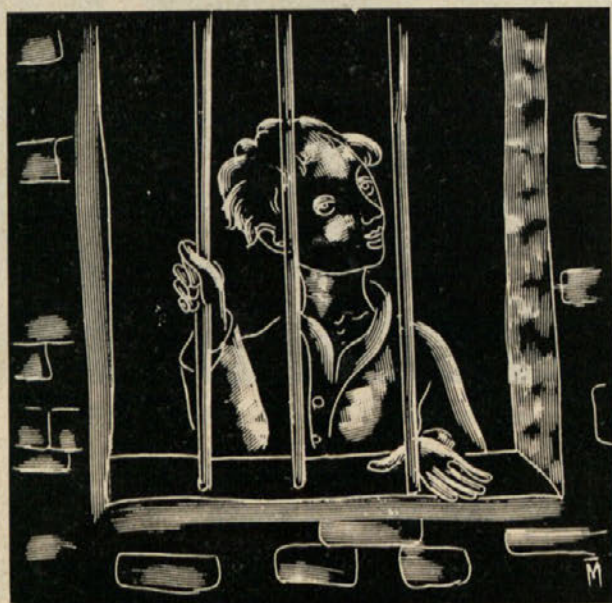
Anekdota se je oprijela dveh zanimivih podob te sobe, namreč slik Joh. M. Smidta, imenovanega Kremser Schmidta, in sicer »Danaide polnijo sode«, ter »Akteon in Diana«. Obe sliki sta z oljnatimi barvami naslikani na plošči iz tolčenega bakra in datirani z l. 1785. Slikar je v naši domovini znan po svojih oljnatih slikah v Velesovem, Kranju, ter freskah v Gruberjevi hiši (l. 1780.). Podobi imata zanimivo zgodovino. Baje sta bili nekoč last jezuita Gruberja, projektanta Gruberjevega kanala. Od tod sta prišli v last nekega župnika. Toda, ker vsebujeta mitološko snov, polno nuditet, ju je kuharica »preslikala« z globinom. Po župnikovi smrti sta obe prišli med staro železje in tu ju je kupil čitalniški restavrater Goeck, ki je rabil pločevino za popravilo svojega štedilnika. Na srečo se je medtem na nekaterih mestih pokazala barva, Goeck je postal pozoren ter ju je izročil v pregled slikarju Künlu, ki je obe umetnini odkril in restavriral ter ju tako rešil uničenja. Kasneje sta obe sliki prešli v last znane Strahlove umetninske zbirke, od tu pa v Narodno galerijo. Čudna pot obeh slik nazorno pokaže, kako včasih slučaj pomaga človeški nespameti in nevednosti, kako pa tudi propadejo umetnine za vedno. V našem primeru pa se je izteklo vse po sreči in tako nam je ohranjeno dvojje zanimivih slik iz kasnejše dobe ustvarjanja znamenitega Kremser-Schmidta. Je to slogovno zadnji odmev južnonemškega baroka, že z rahlimi slutnjami zgodnjega klasicizma.

Soba »tujcev« v naši Narodni galeriji obsega v posameznih primerih večstoletni umetnostni napor in razvoj. Te vrstice pa so napisane tudi zato, da vzbudijo med našimi ljudmi več zanimanja za slovensko Narodno galerijo, ki je vendar na splošno tako malo znana.

Edvard je stanoval tako, da je videl iz svojega okna na dvorišče, kjer je stalo drevo in nekaj malega grmičevja. Če pa je pogledal poševno, je videl v hišnem kotu Karlekovo okno, pod katerim je bilo smetišče, kamor so odmetavale stranke svoje smeti in odpadke.

Karlek je bil majhen, bled dečko. Njegova mati je bila frizerka, očeta Edvard ni nikdar videl. Opozorjen je bil na Karleka takoj drugi dan, ko se je vselil v to stanovanje. Tih jok je udaril na njegovo uho. Ko je pogledal, odkod prihaja, je opazil v kotu pri oknu jokajočega otroka. Prvi hip je videl le otroško glavico s plavimi kodrastimi lasmi, ki je bila zakopana v šibkih rokah.

»Zakaj pa jokaš?« je zaklical k oknu. Otrok je dvignil glavo; dvoje velikih, svetlih, modrih oči se je uprlo vanj. Odgovora pa ni bilo.

»No, povej, kaj ti je, dečko?«

Mali se je še nekaj časa obotavljal, potem pa se mu je izvil iz prsi: »Dolčas mi je. Vedno sem sam.«

»Kje pa je tvoja mamica?«

»Je ni doma — hodi frizirat.«

»Ali si lačen?« je vprašal Edvard.

Karlek je zmajal z glavo. O ne, lačen ni bil. Na oknu je stala steklenica z belo kavo in zraven so ležale lepe bele žemlje.

»Ali se bojiš?«

Karlek je prikimal.

»Kdaj pa pride tvoja mamica domov?«

»Vsakič ko gre, pravi, da pride kmalu.«

Edvard je pogledal na uro, imel je še precej časa, preden je bilo treba iti k predavanju.

»Bom pa jaz ostal tu pri oknu, dokler ne pride tvoja mamica in ta čas si bova kaj pripovedovala. Na primer: Česa se najbolj bojiš?«

Karlek je zlezal na okensko polico, kar je brez skrbi storil, ker je bilo okno od zunaj omreženo z železnimi palicami.

»Jerica je rekla, da na dvorišču včasih straši.«

»Kdo je Jerica?«

»Hudobna jel!«

Edvard je po večih vprašanjih zvedel, da je Jerica služkinja iz prednje hiše, ki se je seznanila z osamelim otrokom, ko je nosila kuhinjske odpadke na smetišče. Posrečilo se mu je, da je čez nekaj časa Karleka prepričal, da mora biti Jerica grozno neumna, če trdi take stvari. Nato je vrgel Karleku nekaj sladkorčkov, zavitih v papir, ter mu za drug dan obljubil kaj boljšega.

Čez kake pol ure se je za Karlekovim hrbtom pojavila mlada gospa z zelo umetno frizirano glavo. Slišal je, kako je izgovorila z otrokom nekaj prijaznih besed, zato je pomirjeno odšel z doma.

Od tega dne je obstajalo med obema veliko prijateljstvo. Karlek je vedno nestrpno čakal nanj in mu stavil tisoč vprašanj, posebno ko je slišal, da je Edvardov oče gozdar. Deček je imenoval Edvarda »stric doktor«.

»Povejte mi kaj o gozdu,« je vedno prosil.

In Edvard je pripovedoval, da so se otroku iskriale oči in je vse tajne iz gozdnega življenja skoraj v resnici doživljal.

»Kadar bom šel domov, te vzamem s seboj,« je obljubil mladi študent in mislil resno s to obljubo. Imel je doma ljubeznivo mater, ki bi postlala bledemu dečku v senci pod lipo in mu dajala mleka; kaj kmalu bi se njegova blede lica pordečila.

Nekega jutra, ravno ko se je Edvard odstranil od okna, da si ogrne plašč, je slišal, kako ga Karlek nekam obupno kliče. Hitro je skočil nazaj k oknu in vprašal:

»Kaj pa je, Karlek?«

»O, stric doktor! Tam leži — prosim vas, rešite ga!«

»Kóga naj rešim?«

»Vojaka!«

»Kakšnega vojaka?«

»Tistega iz kositra!«

»Kje pa leži?«

»V smeteh — prosim hitro — ti iz prvega nadstropja so ga vrgli v smeti. In če pride sedaj Jerica s smetmi, je izgubljen!«

Edvard je pogledal na smetišče. Resnično, tam doli se je nekaj svetilo med vsakovrstnimi odpadki, poleg cigaretnih in smotkinih ostankov in med raztrganim papirjem.

»Ta ni nič vreden, Karlek, sicer bi ga ljudje ne vrgli stran!«

»Nič vreden?« Karlek je bil ves razburjen.

»Gotovo je zgubil eno nogo,« je pojasnjeval Edvard. »Potem ne more stati, in kaj naj počnejo v vojni z vojakom, ki niti stati ne more?!«

Karlek je debelo in začudeno pogledal. Rdečica mu je stopila v lica.

»Če nima noge, potem mora v bolnico, saj to vem; pojdite ga iskat, stric doktor!«

Edvard je postal nejevoljen. Nase, na otroka, na nemnega vojaka. Kaj pa naj stori? Ali naj gre k hišniku in mu reče, da gre v smetišče iskat kositrnega vojaka brez noge?

Prišel ga je miriti. »Karlek, sedaj ne utegnem — pusti pohabljenega vojaka, prinesel ti bom celo škaflo novih vojakov!«

Toda na Karleka ta obljuba ni napravila nobenega vtisa. Obupano je vzkliknil: »Vi bi ga lahko rešili, preden pride Jerica — jaz ne morem doli!«

Edvard je pogledal na uro in po kratkem slovesu odšel.

Ko je zavil okrog ogla, se je za trenutek obotavljal. Ali naj le izpolni otroku željo? Morda izgovori s hišnikom nekaj lepih besed in mu da par dinarjev? Nesmisel — same sentimentalnosti!

Hitro je skočil v električno in se peljal do univerze, kjer je slišal duhovit uvod k Novemu testamentu.

Karlek pa je medtem stal na okenski polici in je z žgočimi očmi strmел na smetišče. Njegove tenke ročice so se oklepale železnih drogov omreženega okna in njegova lica so žarela. Kadar so se odprla težka dvoriščna vrata, se je zdrznil. In videl je, kako je Jerica stresla vse polno pepela na ranjenega vojaka. In celo žarečega pepela — ker se je takoj nato začelo kaditi in je švignil plamen iz smetišča.

Jerica je hitro skočila na stran in tekla po vodo. Cel škaf jo je vlila v žarečo maso. To pa je še bolj razvijalo gosti dim, slišalo se je sikanje in brbotanje! Ves kot, kjer je stalo smetišče pod oknom, na katerem je klečal jokojoči otrok, je bil odet v soparo in dim. Nažgani ostanki papirja so se vrtinčili v zraku in deloma obviseli na drevesih.

*

Edvard je pri predavanju mislil ves čas na dvojce obupanih otroških oči ...

Ravno je stopil iz galanterijske trgovine z ličnim zavitkom v roki, ko ga je ustavila vesela družba, v kateri sta bili tudi dve tovarišici z univerze. V trenutku so imeli Edvarda v sredi in ni trajalo dolgo, ko so vsi skupaj sedeli v prijetni »Dalmatinski kleti«. Dvakrat se je nekam

upiral in obakrat bi se bil kmalu osmešil, ker se je hotel ukloniti sentimentalnim občutkom.

»Kaj pa imaš v tem skrivnostnem zavitku?« je vprašal Srečko, ko so bili že dobre volje. »Nazadnje kupuješ že igračke? A? Stvar postaja zanimiva!«

Ena tovarišica je pograbila za zavoj in ga smeje odprla.

»Tu ga poglej! Vojaki!« Vsi so se smejali.

»Oprostite, toda jaz moram domov ...«

»Nesmisel,« so mu odvrnili. »Otroci ti ne bodo ušli, vojaki pa tudi ne!«

*

Ko je prišel Edvard tisti večer precej pozno domov, je stopil še k oknu, da si ohladi vroče čelo v svežem zraku. Gledal je v zvezde na poletnem nebu in poslušal kako pošumeva listje na drevesu in v grmičevju. Za Karlekovim oknom je še svetila dremotna luč. Temna senca je smuknila nekajkrat ob zavesah ...

Prvič, odkar je stanoval v tem stanovanju, ga je morala drugo jutro gospodinja dvakrat buditi. Dasi je dobro spal, je vendar čutil glavobol. Stopil je zopet k oknu. Karleka ni bilo na spregled. Veter je poganjal rdečo zaveso skozi omrežje.

»Pomislite, kaj se je včeraj zgodilo,« je rekla gospodinja, ko mu je prinesla kavo. »Služkinja iz srednje hiše je z žarečim pepelom zanetila smetišče.«

»Ža Boga,« je vzkliknil Edvard, »ali veste kaj o otroku tu poleg? O Karleku?«

»Da, da, vaš mali prijatelj! Otrok je bil že dolgo bolehen in slaboten — saj ni čuda pri takem zakotnem življenju. Nenaden ogenj na smetišču ga je grozno razburil, tako mi je pravila hišnica. Kóga naj dela človek odgovornega? Mater, ki pušča otroka samega doma, ali lahko-mišljeno služkinjo? Sicer pa ni bilo treba veliko, da upihne luč takemu siromačku ... Star bi revček itak nikdar ne bil postal.«

»Povejte mi vendar, kaj se je zgodilo z otrokom?«

»Včeraj zvečer so ga odpeljali v otroško bolnišnico — menda ni nobenega upanja ...«

*

Ne — star ne bi bil postal ... tako in tako ne, je pomislil Edvard. Star ne. Pa to ni najtežje, umreti mlad, če imaš vsaj nekaj malo upanja. Tako lahko bi bilo. Še vedno je slišal: »Vi bi ga lahko rešili, preden pride Jerica — jaz ne morem doli!« Toda zbal se je tisto malega truda, s katerim bi lahko rešil otroško dušo pred obupom ...

In sram ga je bilo sentimentalnosti ...

Kult cvetja na Japonskem

Japonski cvetlični kult smo spoznali na zapadu šele v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja. Od tedaj pa ima vedno večji vpliv tudi na našo cvetlično umetnost. Kdor pozorneje opazuje, bo ta vpliv zasledil tako v razvrstitvi cvetk, kakor v obliki vaz in skodelic ter v uporabi okrasnih podstavkov iz rezljanega lesa. To pa je seveda samo zunanji odnos do tistega velikega obrednega češčenja cvetlic, ki ga poznajo na vzhodu.

Evropejec težko dobi pravo predstavo o duhovnem pomenu cvetličnega kulta v japonskem ljudskem življenju.

Japonec razlikuje tri različne načine umetnosti, ki pa vsi operirajo s cvetličnim materialom: vrtna umetnost, umetnost lončnic in nameščanje cvetk. Vsaka od teh treh panog umetnosti pa se je morala v teku dolgih stoletij podrežati celi kopici pravil. Vse tri so se sčasoma tako nekako prelele druga v drugo, da jih je skoraj težko natanko opredeliti in so zaradi tega tudi nastala razna mnenja. Na vsak način pa se je razvila umetnost lončnic, ki jo Japonci imenujejo »bonsai«, iz vrtno umetnosti. Ljudje so šli za tem, da bi v vsaki stvari mogli vzbuditi z živim rastlinskim materialom na omejenem prostoru vtisk pokrajinske slike. Tako so sestavljali v plitkih skodelicah pritlikava drevesa, drobcene trave, mahove in kamne, ki so pomenili pečine, v nekakšno miniaturno pokrajino.

Nasprotno pa porablja Japonec za postavljanje cvetk ali »ike-bano«, kakor se imenuje ta način po japonsko, izključno odrezane veje in cvetove. Ta okolnost je za Japončeve čustvovanje odločilne važnosti: obrezane rastline so mrtve ali vsaj obsojene na smrt; če naj se torej z njimi doseže umetniški učinek, jih mora človek takoj spet obuditi k življenju. Ike-bana se pravi dobesedno »Umetnost, narediti cvetlice žive.« Pri Japoncu je to mogoče zaradi tega, ker je v svoji najgloblji notranjosti prepričan, da je sam prav tako košček stvarstva, kakor cvetke. Zastran tega lahko tej »nature morte«, temu »ti-hemu žitju« spet vrne to, kar je vzel. Tako sicer rastlino usmrti, istočasno pa ji da še prepričljivejši vtisk življenjske lepote. Toda to ni več rastlinsko življenje, ne več posnemanje objektivne pokrajine, kakor hoče to lončna umetnost; to, kar vstane le-tu na novo, je odraz duševnega človeškega doživljanja. Ike-bana ima torej namen, izražati človekova občutja ob določenih letnih časih, mesecih, urah, pokrajinah in življenjskih prilikah. Japonec izraža z ike-bana svoja občutja in misli prav tako nazorno, kakor z besedami. Mnogo takih rastlinskih kompozicij so zaradi tega primerjali s klasičnimi pesniškimi kiticami. Da je mogel ta cvetlični kult na Japonskem ponarodeti, se mora brez dvoma prav tako zahvaliti posebno globokemu naravnemu čutu vzhodnih Azijcev, kakor tudi njihovemu verskemu nazoru, ki je s svojim naukom še poglobil sozvočje med človekom in naravo.

Izvor cvetličnega obreda še danes ni popolnoma razjasnjen. Če bi se ravnali po neki legendi, bi ga morali iskati v religiji. Ta legenda pripoveduje, da je Buda v

svoji milosrčnosti zahteval namesto živalske žrtve cvetlični daritev in da so menihi ustvarili prve take cvetne stvore, ko so cvetlične vejice, ki jih je polomil vihar, spoštljivo oteli v posode in jih postavili pred Budov oltarček. Toda čeprav je potemtakem nastal cvetlični obred iz tempeljske službe, se je kljub temu pozneje razvil v posebno vejo posvetnega umetniškega udejstvovanja. Zaradi tega se v japonskih templjih še danes nameščajo cvetke po prastarih predpisih in duhovniki so le-tu najvišji učitelji.

Zgodovinsko izročilo pa hoče vedeti, da izhaja cvetlični nauk iz najglobljih korenin japonske kulture, namreč iz prastare in nedosegljive kitajske modrosti. Dokazati se da od tistega trenutka, ko se je na Japonskem začelo pisanje zgodovine. Drugi sin cesarja Yomeija, knez Šotoku (572—621), je ukazal ministru Ono-no-Imoku cvetlični nauk kot del izobrazbe. Ta knez, ki je bil zelo zaslužen za razvoj svoje dežele, je na Japonskem tudi pripomogel budizmu do zmage in kulturo japonskega otočnega cesarstva je popolnoma preuredil po kitajskem vzorcu.

Tako je nastala v 7. stoletju prava cvetlična šola, »Ikenobo« ali »Rodna hiša cvetk«, ki še dandanes stoji v senci Rokakudovega templja v Kiotu. Njena navodila, kako je treba nameščati cvetke, so prešla v teku časa na pet in dvajset velikih šol, ki so se pa spet razvejile v vseh pokrajinah te dežele na številne stranske šole.

Skupno vsem tem šolam je samo prizadevanje za popolna pravila pri nameščanju cvetk in za simbolično izražanje njihovih oblik in barv. Mojstri teh šol so obdajali svoja izkustva z modrostnimi nauki, jih skrbno čuvali pred nepoklicanimi in so izdajali svoje zadnje skrivnosti samo najvrednejšim učencem. Temeljna pravila cvetlične umetnosti pa so prodrla v ljudstvo in so postala splošna lastnina. Celotno najpreprostejši kmet razporeja in postavlja po svojem okusu cvetke in vejice v preproste košare in posode iz bambusa, ki ne manjkajo v nobenem prostoru. Omikanemu Japoncu pa je pravilno in natančno poznavanje cvetličnega nauka in privrženost h kateri koli izmed znamenitih šol tega nauka samo po sebi umevna stanovska dolžnost. Mnogim knezom najodličnejših dinastij, velikim vojskovodjem, odličnikom in učenjakom, znamenitim slikarjem in igralcem je ike-bana najljubše opravilo v prostih urah, mnogi od njih pa so celo sami ustanovili šole in jih vodili.

Biti častno imenovan za »mojstra cvetk« je na Japonskem slava, ki živi od roda do roda. Še danes imenujejo ljudje s spoštljivim občudovanjem imena onih, ki so bili cvetličnemu kultu prvi oznanjevalci in misijonarji.

Umetnost barvnega lesoreza, ki je bil tedaj v prvih povojih, je bistveno pripomogla k razširitvi cvetličnega nauka. Cela kopica poljudnih knjig podaja osnovna načela postavljanja in daje temu tudi rešitve v sliki. Kdor prelistava takole knjigo o ike-bani, se bo takoj zavedel velike razlike med našim in japonskim pojmovanjem cvetk.

Za nas so cvetke naravne stvari, s katerimi delamo, kar se nam zljubi in ki se nam zde lepe, ne da bi kaj šarili okrog njih. Naša ljubezen do njih ne pozna problematike. Nič drugega ne želimo od njih, kakor veselja za oko. Naše veliko nagnjenje do njih je čisto samo v tem, ker nas ne tako ne drugače ne zaposlujejo miselno. Japonec pa dojema drugače. Njemu je zaposlenje s cvetkami, izpolnjevanje pravil ike-bane, dobrodojen napor. Osredotočuje se h globokemu, samopozabnemu gledanju. Cvetkam da takorekoč samega sebe. Medtem ko se pogloblja vanje, išče »pomiritve misli, ublažitve boli, pozabljenja skrbi«. Tako je japonski cvetlični kult

Za gosta je pripravljeno.

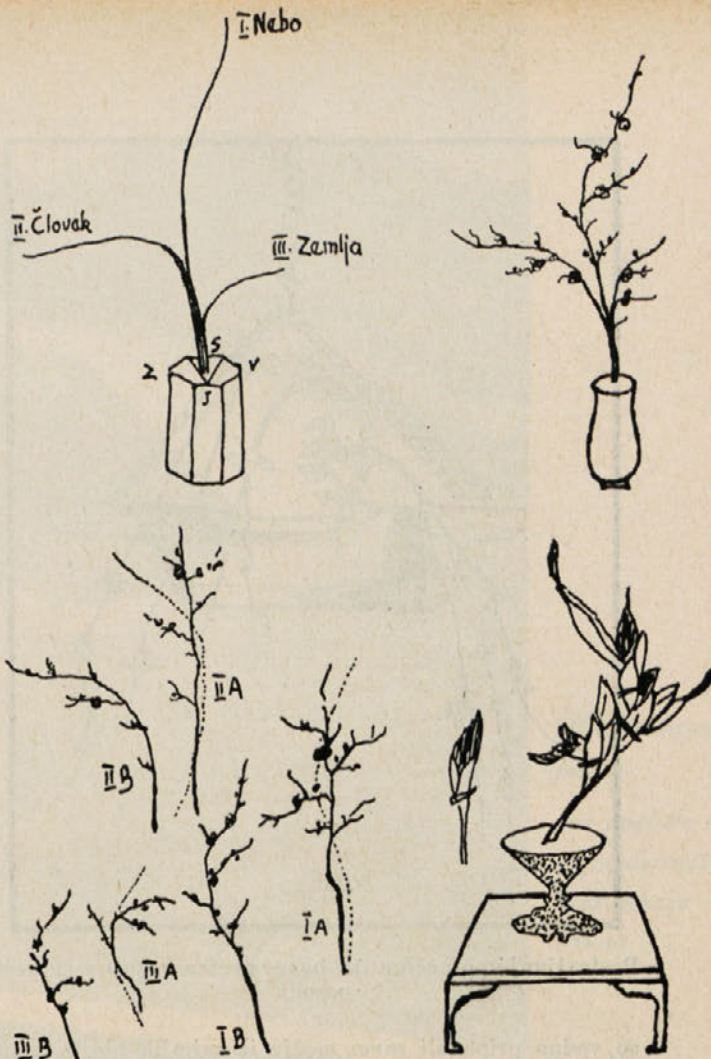
najljubeznivejši izraz azijskega načina življenja, ki povsod išče sprostitev samega sebe. Samo če mu uspe, da zataji svoje lastne želje, je Japonec zmožen izraziti s cvetkami najvišje in tako v samozataji in naravni preprostosti izpolniti etos vzhoda.

Temeljno načelo ike-bane je popolna naravnost tudi v najbolj umetniški kompoziciji. Toda po japonskem pojmovanju ni naraven, kakor pri nas, gost šopek najrazličnejših cvetk, temveč samo nekaj vejic in cvetov, ki so tako urejeni, da se zdi, kakor bi rastlina rasla naprej. Cvetka ne sme vzbujati videza, da je odrezana, zato je po japonskem pojmovanju steklena vaza popolnoma nemogoča. Pod vodo, ki Japoncu ponazoruje prst, vstavi vse peclje na enem mestu tako tesno skupaj, da se zdi, kakor bi rasli iz korenin. Nikakor se ne sme dotikati vejica roba vaze. Prosto mora stati v sredi, podprta z razklano vejico ali rogovilico. Če je vaza plitka, tedaj se uporabljajo za podporo male živalske figure iz bron, kače, krastače in druge podobne živali. Celo najpreprostejše stvari, kakor kamenčki, košček verige, ušesa od škarij morajo služiti za to, da dajejo podporo cvetovom in vejicam. Japonec je ponosen na to, če si more izmisliti vedno nove možnosti za pritrditev pecljev.

Od držale se morajo vejice dvigati še kakšnih 10 cm visoko druga ob drugi, nato se šele smejo oddaljiti vsaka sebi do natanko določene višine. Nikakor se ne sme križati veja ali list z drugo vejo ali listom. Tri glavne vejice so osnova vsake cvetne kompozicije. Njihova označba — nebo, človek in zemlja — nam da razumeti, kako globoko je zakoreninjena ta simbolika v mitološko - religioznih

Postavljanje po načinu ike-bane: perunika v dveh lesenih posadah, ki sta druga na drugi.

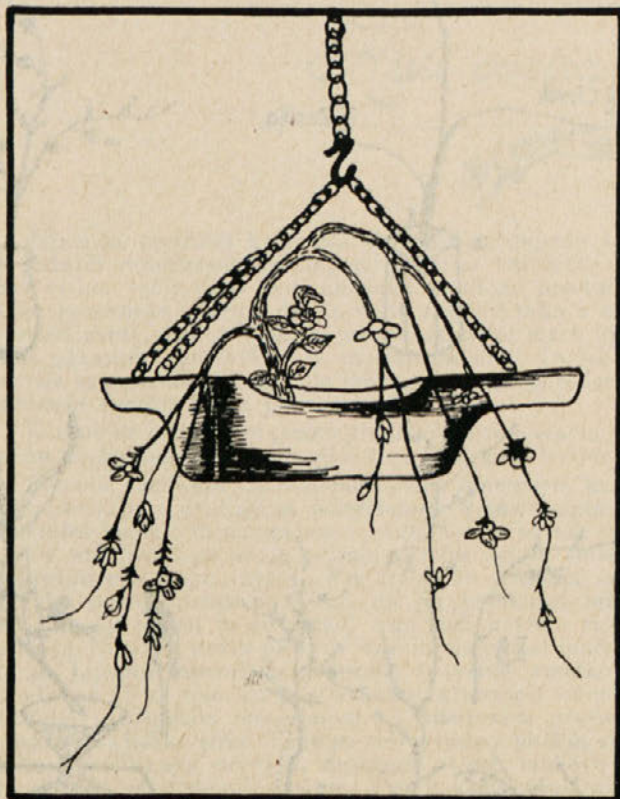

Glavna načela za nameščanje cvetk po določitih ike-bane.

predstavah. »Nebo« se imenuje ravna, najvišje vzpenjačica se veja. Čez vrhnji rob mora biti natanko en in polkrat tako visoka, kakor vaza sama. Vejica »človeka«, z rahlim odklonom v stran, mora biti le pol tako dolga, kakor »nebo«. »Zemlja«, najkrajša, ki se nagiba navzdol, pa sme biti zopet samo pol tako dolga, kakor »človek«. K tem trem osnovnim vejicam se lahko pridružijo še druge s posebnimi imeni in pomeni. Vsak zavo, vsak barvni odtenek, vsaka razvojna stopnja vejice, lista in cveta se po svoje tolmači. Celo starokитайski princip yanga in yinga — ločitve vseh živih in stvari v moške in ženske — so prenesli Japonci ne samo na skale, drevesa in slapove, temveč tudi na cvetke. Po tem pravilu dobivajo veje in cvetovi še prav posebno ceno, barve pa težko dojemljiv pomen. Tudi oblika rastline je važna za ike-bano in če naravna rast ne odgovarja popolnoma, se Japonec nič ne sramuje, da umetno doseže to, kar zahtevajo pravila. Veje, ki se ne dajo z roko upogniti do zaželenih oblik, nareže z žago in vstavi v razpoko malo zagozdo ali pa jih obteži z uteži za tako dolgo, da dobe obliko, ki odgovarja pravilom šole. Liste prisilijo v določeno razporeditev tako, da jih povežejo, velike listne plahete pa celo zvijejo in jih puste, da dobe čez noč posebne zavoje, kakor zahteva od njih ike-bana. Toda gledalec ne zapazi samovoljnosti. Tudi tisti cvetlični šopki, ki so bili sestavljeni po najstrožjih in najtežjih pravilih, so polni neprisiljene miline: zdi se, da sta se v njih združili umetnost in narava do osrečujoče popolnosti.

Že v 15. stoletju sta se tesno združila ike-bana in čajni obred. Oba izhajata namreč iz iste poteze vzhodnoazijske duševnosti, iz modrostno osvetljene pobožnosti, ki v neznanem časti najvišje. Zaradi tega so bili najznamenitejši mojstri čaja skoraj vedno tudi mojstri cvetk.

Ča-no-ju, kult pripravljanja čaja, je lasten obredu sekte cenovcev. Malemu krogu, ki se je zbiral k temu,

Postavljanje po načinu ike-bane: cvetna vejica v čolnasti posodi.

so vedno pripadali samo možje iz vrhnjih plasti, tako: filozofsko izobraženi, umetniško udejstvujoči se in člani plemstva. Ike-bana jim je dajala priložnost za predpisane filozofske pogovore in jim nudila ljubko nadomestilo za svečeniško strogi obred pripravljanja čaja. V pritajeni svetlobi čajnice z njenimi preprostimi oblikami in predmeti so prišle cvetke še toliko bolj do veljave in so vplivale kot prispedobe naravne dobrote in jasnosti, ki je čajizmu ideal.

Kadar so hoteli kakega gosta posebno počastiti, so mu prepustili, da je uredil cvetke po svojem okusu. Vse so mu skrbno pripravili: pladenj s škarjami, nožem in majhno žago, z raznimi delci in predmeti za podporo cvetk, po natančnih predpisih zgrnjeno brisačo, posodo z vodo in cvetke ali cvetlične vejice. Vaza, napolnjena do treh četrtin z vodo, je stala poleg na desni na deski ali na nizki mizici. Često so spustili tudi zaveso zakotka, da bi sestavljalca cvetk ne moglo nič motiti. Če so gostu ponudili posebno redke ali dragocene cvetke, je olika zahtevala, da je odklonil to čast, češ da bi težko sestavil s svojim znanjem šopek, ki bi bil enakovreden vrednosti teh cvetk. Čim so bile cvetke sestavljene, je gost naprosil hišnega gospodarja, naj prilije v vazo vodo še do določene višine. Potem je gost odstranil mizico z vsem orodjem, pustil pa je škarje, kakor da hoče nemo a jasno prisiliti gospodarja, naj izboljša napake. Z oceno cvetlične kompozicije je bilo obenem dano tudi miselno izhodišče za estetsko filozofske razgovore zbranih. Ta aristokratski cvetlični kult pa nas ne sme zavesti v prepričanje, da je čut do cvetja pri navadnem japonskem ljudstvu manj svet, kakor pri izobražencih.

Skoraj vsi japonski narodni prazniki so cvetlični prazniki. Vsak mesec ima svoje posebne cvetke. Japonski koledar se ravna po mesečevih fazah in se ne začne pozimi, temveč spomladi. Češpljev cvet začne v februarju ali marcu z vso slovesnostjo novo leto. Tedaj se napoti veseli narod v gručah k vrtovom in praznuje v veselih pogovorih in pesmih veliko cvetno čudo. Ljudje romajo na sever Tokija, da bi tam videli v gaju Kameidovega templja »počivajoče zmaj«, to je: prastara češpljeva dre-

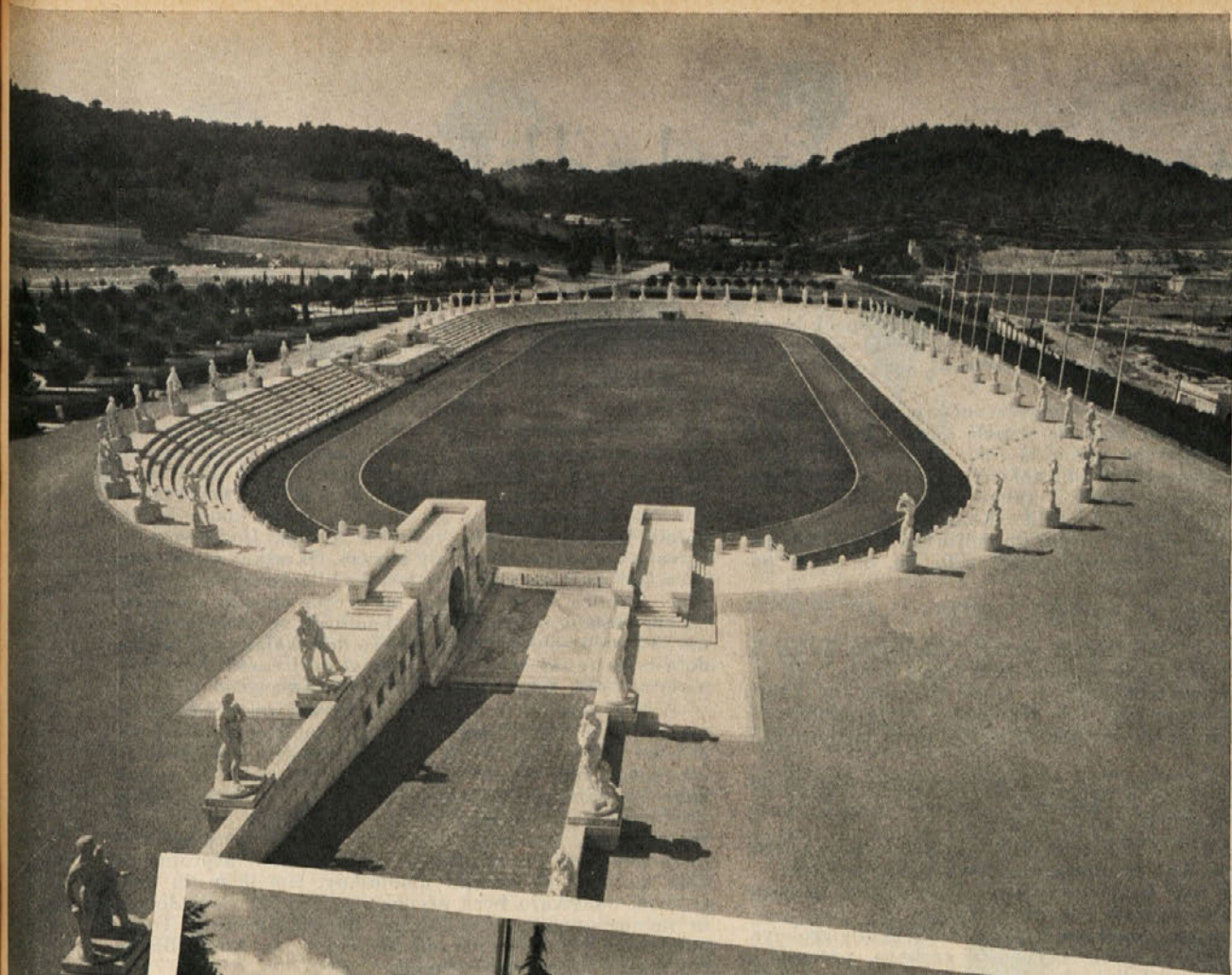
vesa, katerih veje se sklanjajo globoko na zemljo. Neka vasica blizu Yokohame je znana po vsej deželi zaradi svojih tisočerihi češpljevih dreves, ki cveto v šestih različnih barvah. Ko se začne v aprilu praznovanje cvetočih češenj, prešinja vso deželo neskončno veselje. Po močasnih alejah, ki blesteče in sijajne preprezajo vso deželo, valové in potujejo množice v svečanih oblekah in polne veselja. Cvet češnje velja na Japonskem za kraljico cvetja in njej je posvečen največji narodni praznik. Plemeniti gospodje odpirajo narodu svoje znamenite vrtove, mikado, to je cesar, pa sprejme veljake dežele po prastarem običaju v svojem vrtu v družino cvetočih češenj. Japonci namreč ne gojijo češpelj in češenj zaradi sadja, temveč samo zaradi krasnih, naravnost bujnih in mnogih cvetov. Vsa Japonska s hrepenenjem pričakuje dni, ko podi veter milijone in milijone cvetnih lističev po deželi, tako da se spremeni otok v srebrni cvet.

Kot poletne cvetke častijo vistarijo, peruniko, peonijo in lotos. Veliki tempeljski vrt v Kameidu je v maju kar preplavljen od kipečih, grozdom podobnih slapov vistarije. Po stari šegi zalivajo obiskovalci najlepše deblo z riževim vinom, ker verujejo, da bodo tako ohranili njegovo čudovito cvetno moč. Sijajne pesnitve slavijo vistarijo ali glicinijo, ki se po japonsko imenuje fudži. Po njej se imenuje tudi najlepša japonska sveta gora Fudžijama. Kadar cvete perunika, se peljejo Japonci v čolnih, ki jih imajo za veseljačenje, po reki Sumida v Horikiri. To je čas piknikov, veseljačenja in krasnih noči, ki so polne cvetnega vonja in jasne mesečine.

Jesenska krizantema je cvetka cesarskega grba. Ze na dvoru cesarja Hei-zeija v 9. stoletju so se zbirali k prazniku njenega cveta. Moč te tradicije dokazuje dejstvo, da se še danes na cesarskih vrtovih vrši vsako leto velik ogled krizantem.

Spomin na lepe, stare čase. V Interlakenu v Švici so nedavno obhajali praznik narodnih noš; nastopila je tudi ta deklica v lepi noši šestnajstega stoletja z udomačenim sokolom na roki.

*Mussolinijev
forum:
dva pogleda na
najmodernejši
kras novega
Rima*

amaryllis sladki cvet

G. Drosinis — Niko Kuret

Nazadnje se je odpravila še Amaryllis. Poprej je govorila še z vsemi kmeticami, božala in ljubkovala je vse otroke, ki so jo obdajali kakor dva dni poprej njeni golobje.

Predstavljal si zdaj moje presenečenje in mojo zmedo, ko sem jo zagledal, kako je stopala k meni s smehom in kako mi je pristrčno ponudila roko v pozdrav! Nobene jeze več, nobene hladnosti, nobenega sledu o kakšni zameri. Pogled se ji je svetil kakor jutrnje nebo.

»Dober dan!« mi je rekla. »Kako se vam zdi moja cerkvena? Zelo skrbim zanjo! Po mojih načrtih je delana. Pridite noter... Česa se bojite?... Pa ne, da ste v pokori?...«

Potegnila me je za roko v cerkev in mi pokazala ikone in svetiljke.

»Vse te reči sem izbrala sama,« je šepetala, kakor bi se bala, da bo zmotila ubrano spokojnost kraja. »Ali vidite to srebrno ikono? To je sveta Katarina, po kateri nosi cerkev svoje ime. Bila je patrona moje matere...«

Glas se ji je bil spremenil, ko je govorila poslednje besede.

»Katarina je bilo ime tudi moji materi,« sem dejal.

Prijazno me je pogledala.

»Ali je tudi vaša mati že mrtva?«

In je izgovorila te besede, kakor bi hotela reči: »Torej tudi vi veste, kaj se pravi, če človek nima mater!«

»Pojdiva zdaj in poglejva grob moje matere in moje sestre! Tamle počivata obe, za cerkvijo.«

Spodaj, za cipresami, sta drug ob drugem oba grobova. Materin in hčerin grob. Preprosta grobova, prerasla z rušo in cvetjem. Edini okras jima je marmornat križ. Križ nad grobom njene sestre nosi napis: Helena. Opazil sem, da je visel na vsakem križu venec marjetic. Proti moji volji me je prevzelo. Opazovala me je pozorno in uganila, kaj me je ganilo. Uprla je vame svoj jasni pogled in mi rekla z glasom, katerega milina mi je parala dušo:

»No, gospod Štefan, ali je tako smešno, če kdo nabira marjetice?«

Kaj naj bi bil odgovoril?... Zardel sem in povesil oči.

Hotela je torej nabrati marjetic, ljuba mala, da bi okrasila grobova svoje matere in svoje sestre! Zdaj sem razumel, zdaj sem odpustil njen srd in njeno žalost: globoko sem jo bil ranil.

Da bi dosegel odpuščanje, sem se trudil, da bi kazal iskreno kesanje ves čas našega pogovora v ljubki utici in po ozkih stezah prostranega vrta. Gospod Anastasios je opazoval z velikim veseljem zardevanje in razigranost svoje hčere in skoraj razhudil se je, ko sem mu omenil, da moram stran, preden nastopi opoldanska vročina, ko je nemogoče na pot.

Ali naj ti še povem, da sem bil že opustil sleherno misel na odhod? In kakšna sreča, da nisem pohitel in da nisem že omenil svoje namere našemu sosedu! Kaj bi bil zdaj storil, te vprašam?... Ali bi bil moral oditi, rad ali nerad, — ali pa bi se bil osmešil in ostal. Gotovo pa je vsekakor, da bi se bil rajši odločil za drugo...

In zopet se mi je njeno vedenje zdelo nerazumljivo... Da se je tako spremenila v nekaj urah!... Pričakoval sem zime in našel pomlad!...

Pomisli samo, kako presenečen je bil moj čuvaj, ko je videl, da svoje stvari spet razpravljam, in je slišal iz mojih ust, da ne pojdem stran, pa da mu nisem nič pojasnil, čemu ta odlog! Stopil je na balkon in nekaj mahal z desnico: skoraj bi rekel, da se je križal!...

Po tem dnevu je potekel en cel teden, ne da bi se bilo primerilo kaj izrednega. Kakor voda nekaterih rek v začetku svojega teka zdivja čez hrumeče slapove in se skali, pa se potem izčisti ter mirno in spokojno teče med ravninami, tako je mirno potekalo moje življenje po razburjenju prvih dni. Vsak dan, včasih celo po dva-

krat dnevno sem zahajal h gospodu Anastasiju in bil sem pri njem dva- ali trikrat na kosilu. Medtem ko me je spočetka enoličnost kmečkega okolja morila, me je zdaj ista enoličnost navduševala in želel sem si, da bi bil vsak novi dan podoben dnevu, ki je pravkar potekel. Potem sem začel pomalem uživati čare podeželskega življenja: navezal sem stike s kmeti, zahajal v njihove revne hiše, se menil z njimi o njihovih kmetijah, o izboljšanju poljedelstva z resničnim zanimanjem, ki je v meni stalno naraščalo. Hodil sem na sprehode po polju, koder je žito zorelo in je bilo treba začeti z žetvijo. Hodil sem po njivah, koder so okopavali koruzo. Skratka, vtikal sem se v življenje na posestvu, kar je bilo čuvaju kaj malo všeč. Resnica je, da sem si ob svojih obiskih pri izkušenem sosedu nabral veliko kmetijskega znanja in da me je naučil spoštovati kmeta. To delo kakor tudi branje dobrih knjig, ki mi jih je posojal moj sosed, je zavzemalo ves čas, ko nisem mogel biti z Amaryllido.

Ure, ki sem jih prebil ob njeni strani, pa so bile zame ure polne sreče. Vsak dan sem našel kakšno novo popolnost v tej duši, ki ji ni primeri: čim bolj sem jo spoznaval, bolj se mi je zdela popolna. Ali si opazil, kako se nam godi z umetninami? Če so dela srednje vrednosti, nam ugajajo morda od začetka. A čim dlje jih gledamo, tem bolj se jih naveličamo. Utrujajo nas in spoznavamo jim napake do podrobnosti. Nasprotno pa nam mojstrovine velikih umetnikov, čim dlje jih opazujemo, odkrivajo brez prenehanja kakšne nove lepote in razumevamo in občudujemo jih čedalje bolj! To se nam zgodi pred stvaritvami Narave — in Amaryllis je ena izmed njenih mojstrov!.

VII.

Vendar se je zgodilo nekaj, kar je skalilo lepo enoličnost našega življenja, nekaj, kar bi se bilo skoraj na moč usodno končalo.

Zaradi javne varnosti je prišel v pokrajino precejšen oddelek vojakov, ki jim je poveljeval neki pehotni podporočnik. Seveda je šla četa tudi po naših krajih in je ostala za eno noč pri gospodu Anastasiju.

Po tamkajšnji navadi so vojake spravili po kmečkih hišah, častnika pa je gostoljubno sprejel gospodar. Ta častnik je bil mlad in — kar je nekaj posebnega pri četah, če so na poti — nosil je elegantno novo uniformo ter je bil vrhu vsega še nekam izobražen. Pač pa se ti je zamerilo njegovo bahaštvo, če si le nekaj hipov govoril z njim. Zvečer sem bil na večerji pri našem sosedu in kaj hitro sem ga presodil, ko sem poslušal njegovo nabreklo pripovedovanje o junaštvih pri zasledovanju ubežnikov, v pretepih in podobnih zgodbah.

Vendar sem opazil — in ne brez žalosti —, da Amaryllis rada posluša častnikovo baharijo in da večkrat pogleduje po njegovih zlatih našitkih. Naj bo ženska še tako izobražena, naj bo še tako razumna, vojaška uniforma jo zmeraj preslepi kakor preslepi lovčev zrcalo nedolžne škranjčke. Rekel bi, da se — plašna po naravi — dá ujeti napihnjenu junačenju. Častnik je gotovo opazil zanimanje, ki ga vzbuja pri dekletu; njeno preprosto vedenje ga je izpodbodlo; in tako je začel ofenzivno pov vseh pravilih... kakor bi šlo za zasledovanje ubežnikov.

Amaryllidin oče se za to igro ni zmenil. Jaz pa, jaz, ki sem natančno čutil vsako stvar, kadar je šlo zanjo, jaz sem v svojem srcu besnel proti vsiljivcu, ki je kanil zastrupiti najino spokojno srečo in najino prelepo znanje. Skratka, nazadnje sem čutil, da se me loteva ljubosumnost, in prav dobro sem opazil njegovo taktiko: z obraza sem mu bral njegove namere. Še nekaj me je presenetilo: Amaryllis je ves večer poslušala samo tega »viteza« in se ves čas niti enkrat ni obrnila k meni...

Odveč je, da bi ti pravil, da so to noč vse boljše in stenice v gradu, ki sem o njih mislil, da so za vselej izginile, nenadoma spet oživele in mi niso dale niti hipca počitka...

Častnik je začel pravo obleganje. Pod pretvezo, da pričakuje novih povelj, se je ugneznil pri gospodu Anastasiju, ne da bi mu bilo količkaj nerodno, in kazalo je, da se ne misli umakniti. Moj sosed je brž uganil osvojevalne namere pretkanega sabljača in kar vesel sem bil, ko sem videl, da je začel častniku gledati na prste. Ali je rekel kaj svoji hčeri ali pa je sama s tisto zgolj ženskam lastno bistroumnostjo, ki le v začetku včasih odpove, uganila, koliko je ura pri njenem gostu, vsekakor je popolnoma prenehala s svojo očarljivo domačnostjo, ki jo je kazala ponavadi, in se začela vesti do njega hladno, umerjeno, skoraj prevzetno... Kakor vidiš, je iz potrebe nehala igrati vlogo preproste deklice s kmetov in zaigrala vlogo velike svetske dame. In zagotavljam ti, da ji je le-ta vloga prav tako pristojala kakor le-on!

Vendar se je zdelo, da naš gospod oficir ni nič kaj zadovoljen s potekom svoje igre, in ker ni več upal, da se mu bo trdnjava vdala, je čakal ugodne prilike za odločilni napad. Ta prilika se mu je kmalu ponudila. Nekega dne mi je rekla Amaryllis z žalostnim glasom, ko me je zagledala:

»Ah, gospod Štefan, ona druga koklja, moja uboga belka, je tudi izginila in njenih dvanajst piščet z njo.«

»Kaj pa se ji je zgodilo?«

»Najbrž jo je vzela lisica kakor je vzela poprejšnjo. To je strašno! Nobena kokoš nam ne bo več ostala...«

»Gospodična,« je vzkliknil častnik, ki se je vtaknil v najin razgovor, ne da bi ga bil kdo klical, »pustil bom zasledovanje ubežnikov in začel zasledovati lisico. Se nocoj jo boste imeli!«

In iztegnil je roko, kakor bi slovesno prisegal.

Amaryllis se mu je seveda zahvalila za njegovo vne-mo, čeprav so bile njene besede nekoliko hladne, on pa ji je rekel, da ni besede vredno. Gospod Anastasios ga je poskušal odvrniti: gotovo je mislil, da bi utegnili trajati zasledovanje lisice leto dni!

A zaman! Hočeš nočes so morali sprejeti, kakor je bil sklenil... Kako bi bili sicer tudi zavrnil takšno viteško ponudbo?... Takó je pač zvečer po večerji zbral in sestavil svojo četo: v njej sta bila dva izmed podčastnikov in čuvaj Karanassos. Prav nič me ni mikalo, da bi hodil na ponočni izlet, toda saj sem ti že rekel, da takšne bojevitosti demonstracije pri ženskah učinkujejo in nisem hotel veljati pri Amaryllidi za plašljivca ali za manjvrednega v primeri s podporočnikom ali celo za manjpozornega, kakor je bil on. Tako sem se torej udeležil ekspedicije tudi jaz kot prostovoljec in sem se pridružil četi: vsega skupaj nas je bilo zdaj pet.

Poveljnik nam je razložil svoj načrt, ki je bil zasnovan na zvijači. Vzeli naj bi s seboj kokoš in jo privezali k drevesu. Za drugo nogo bi navezali dolgo vrvico. Poskrili bi se naokoli po mastikah. Eden izmed nas bi kdaj pa kdaj potegnil za vrstico, da bi kokoš začela javskati. Lisica bi pritekla in ustrelil bi jo.

Ta načrt je Amaryllido močno zabaval. Častnik je spet pridobival: če že ni vzbujal v njej dobrohotnosti in ljubezni, je gotovo, da je vzbujal v njej zanimanje in

žensko radovednost. Posrečilo se mu je, pritegniti nase Amaryllidino pozornost, da je kar vrelo v meni...

»Ur!« sem rekel sam pri sebi. »Vse ženske so enake, prazne in nore! Hudo sem se motil, ko sem mislil, da Amaryllis ni kakor so druge, da je izjema med njimi! Kje boš našel izbrana in vzvišena čustva, kje tiho in vredno ljubezen?... Daj jim igračo, kaži se jim predrznega, za to poskrbi, to jim je všeč!... In ravno tega meni manjka!... Želim ji mnogo sreče z njenim kavalirjem!«

In tako je odbila deseta ura in podporočnik je sodil, da je prišel čas, ko lahko preneha s svojim gobezdanjem in se pripravi za odhod na lov. Sedeli smo na tlakovanem dvorišču, ker je bila noč zelo mila.

Častnik je odšel v svojo sobo in se vrnil iz nje oborožen, kakor bi šli nad povodnega konja: imel je lovski nož za pasom, puško na rami in v roki revolver, ki ga je začel basati.

Amaryllis še nikoli ni videla revolverja od blizu: radovedno je stopila bliže in si ogledovala ustroj. Častnik, ki ga je muškato vino morebiti malo okorajžilo in ga je prevzemala tudi bližina lepega dekleta, ko se je brez zle misli približala njegovemu obrazu, je pozabil na naboj v revolverju in nenadoma se je sprožil strel tik pred Amaryllidinim obrazom...

Prestrašena od nenadnega poka, zmedena od bliska je Amaryllis pokrila obraz z dlanmi in se zgrudila naprej na obraz. Njen nesrečni oče je mislil, da je smrtno zadeta. Preden je utegnil zavpiti: »Moja hči!« je omedlel in omahnil s stola na tla.

Predstavljaš si ta prizor! Vsi so izgubili glavo... Jaz pa sam ne vem, kje sem tisti hip dobil moč — nič nisem

pomišljal, nič vedel, ali je živa ali mrtva — zgrabil sem jo, jo vzdignil v naročje in jo odnesel v hišo... Kakor hitro se mi je posrečilo, da sem ji privzdignil dlani, ki jih je krčevito pritiskala na obraz, sem opazil, da ni bila nič ranjena, celo ne opaljena: samo lasje je imela malo osmojene. Vzel sem mrzle vode in ji močil čelo: zavedla se je in mi stisnila roko, ne da bi čisto odprla oči.

»Oče!«... je začela.

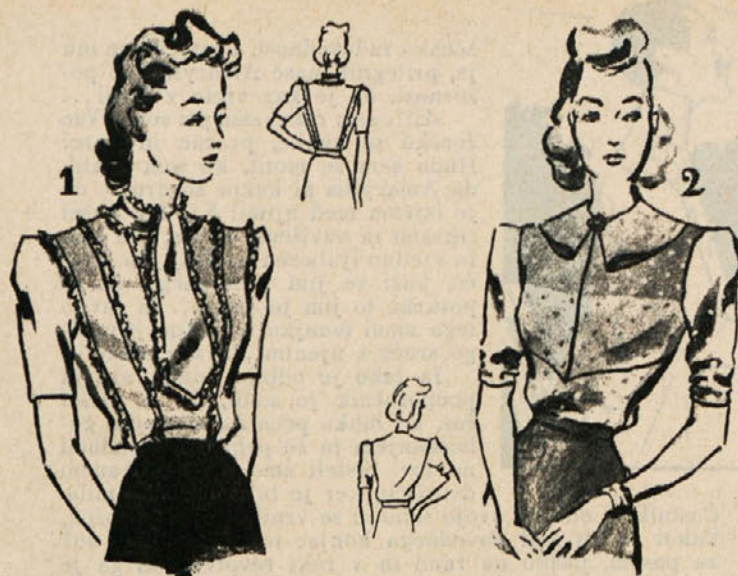
»Ni vaš oče: jaz sem,« sem ji rekel.

In glas se mi je tresel.

»Vi ste, gospod Štefan? In moj oče... moj oče!« je vzkliknila in zadrževala od razburjenja.

(Dalje.)

3. Naš tretji model je iz tenkega platna v beli, rožnati ali svetlomodri barvi. Ves prednjik, ovratnik in polovica rokavov so okrašeni z luknjičastim vezanjem (2 m).

4. Popoldanska bluza iz temnomodrega ali temnorjavega žoržeta, bo lepo izpopolnjevala vsak svetel pomladanski kostim. Prednjik krasi pet širokih gub, ki tvorijo nekaj plastron, 5 cm široka dvojna proga obroblja vrat in rokave (1 m 90 cm enojne širine).

5. Ljubka batistasta bluza, okrašena z nabirki in šipkami. Stiri drobne žametaste pentlje, ki se pri pranju lahko odstranijo, dajejo temu modelu nekaj bidermajerski izgled (2 m).

6. Naš poslednji model predstavlja sportno bluzo, krojeno v obliki moške srajce. Kravata iz istega tvoriva učinkuje zelo mladostno (2 m 50 cm).

Za Vašo hčerkico

Hlačke za sončenje za tri- do štiriletnega otroka.

Potrebuje: 160 gr tenke živorumene volne, dve pletilki št. 2 in pol, 50 cm okroglega gumijastega traku, nekaj nitk temnorjave in opekastordeče, debele volne za vezanje.

Desna hlačnica. Nasnujemo 243 pentlje, pletemo gladko, to je 1 vrsto desno, 1 levo itd. osem vrst. Nato pričenemo z vzorcem. 1. vrsta: 3 desno, 3 levo; 2. vrsta: 3 desno, 3 levo; 3. vrsta: 3 levo, 3 desno; 4. vrsta: 3 levo, 3 desno; in zopet od začetka. V peti vrsti začnemo dodajati na vsakem robu 6 krat po eno pentljo vsakih šest vrst. Pri osem in pol cm celotne višine snemamo ob sprednjem šivu hlačnice vsaki dve vrsti: 3 pentlje, 8 krat 2 p. 2 krat 1 p., nato nadaljujemo v ravni črti. Ob zadnjem šivu hlačnice snemamo vsaki dve vrsti: 4 krat 5 p., 5 krat 2 p., 4 krat 1 p., nato vsake 4 vrste 1 p. Ostane 190 p. Pri 20 in pol cm višine začnemo snemati proti sprednjemu šivu, in sicer: 5 krat 14 p., 2 krat 13 p. Ostane 99 p., katere snemamo. Enako leva hlačnica.

Pas: Pričenemo pletiti v sredini, nasnujemo dve p. Pletemo gladko. Na levi in desni dodajemo vsaki dve vrsti: 9 krat 1 p., 3 krat 2 p., 14 p., 18 p. Nato dodamo na desnem robu 52 p., na levem 47., ter nadaljujemo v ravni črti. Toda pazite predvsem, da ne pozabite gumbnic. Napravite jih na desnem robu (to je tam, kjer ste dodali 52 p. Za vsako gumbnico snamemo 5 p.; prvo napravimo v peti vrsti, ostali dve pa v presledku 1 in pol cm v višino. Ko je ta najširši del pasu 5 cm visok, začnemo z zgornjim delom. Na desni strani snamemo vsaki dve vrsti: 36 p. 18 p. 3 krat 8 p. 7 krat 2 p. 7 krat 1 p. Na desni strani pa: 32 p. 28 p. 3 krat 8 p. 7 krat 2 p. 7 krat 1 p. Ostaneta dve p., kateri snamemo.

Naramnice: Nasnujemo 12 p. in pletemo gladko 42 cm.

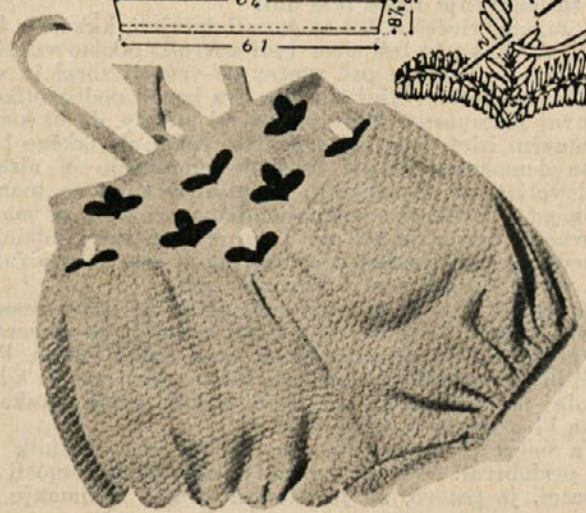
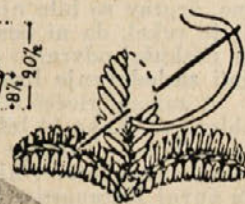
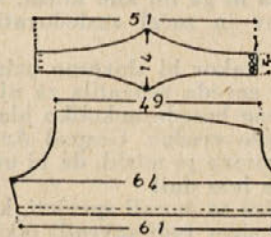
Hlačke sešijemo, pas pa izvezemo v rdeči in rjavi barvi, kakor nazorno prikazuje naša skica.

Šest mladostnih bluz

1. Bluza iz belega etamina, okrašena s tenkimi, nabranimi šipkami (11 m 25 cm). Ovratnik se zavezuje v dolgo kravato (1 m 90 cm enojno).

2. Zelo mladostna bluza iz belomodre pikčaste bleščeče se svil. Ovratnik tvorita dve 10 cm široki izpodvihani progi, ki sta prišiti na ramah (2 m 10 cm).

Poletje

(Foto C. Kunc)

Žanfec je nabrusil koso

Dolga je vrsta snopja

Žito roma v kozolec

Prijetno je breme snopa

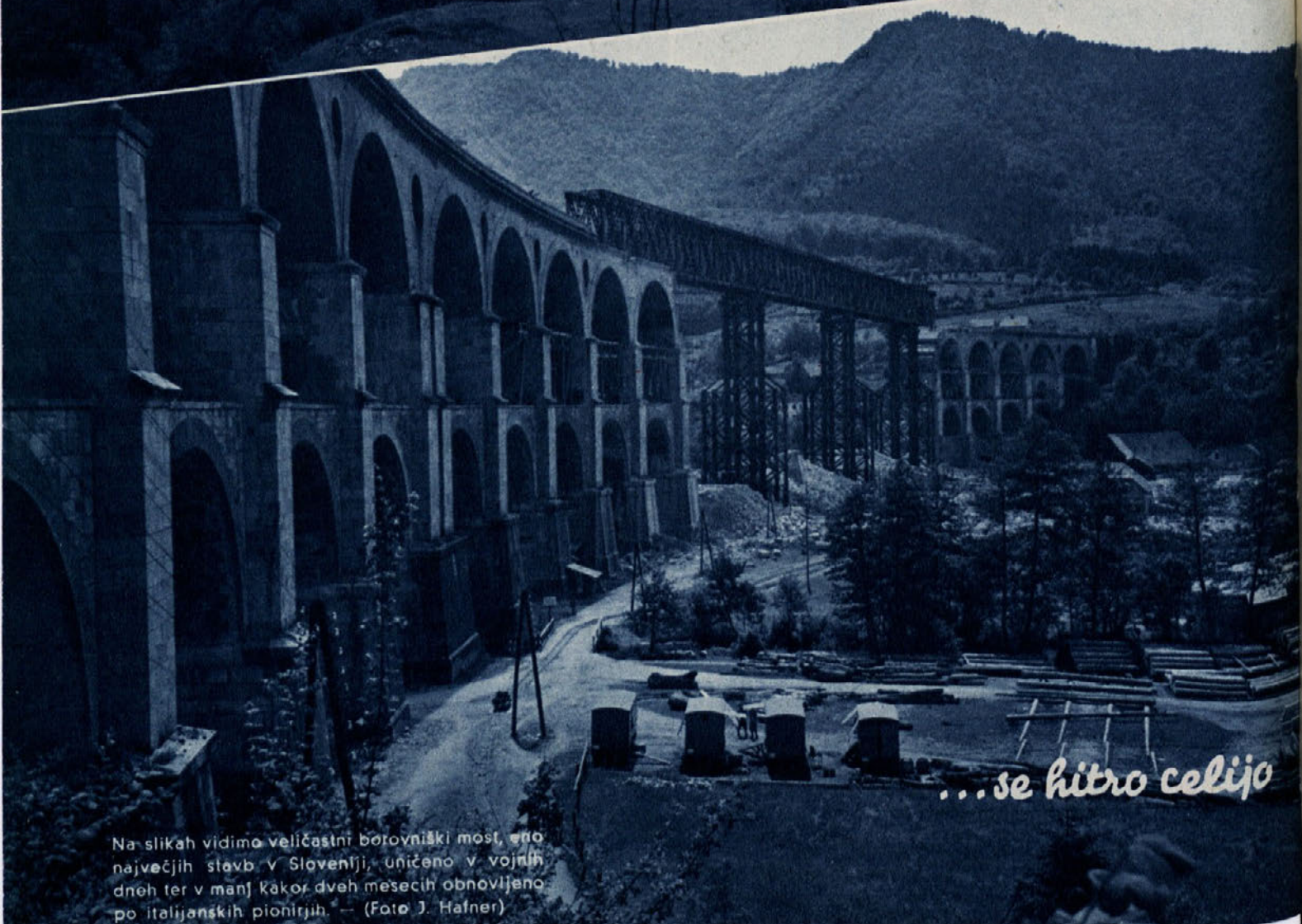
Žito zori...

Žetev na olenjskem

Sadovi dolgega truda so na varnem

Rane, ki jih je vojna povzročila v Sloveniji...

...se hitro celijo

Na slikah vidimo veličastni borovniški most, eno največjih stavb v Sloveniji, uničeno v vojnih dneh ter v manj kakor dveh mesecih obnovljeno po italijanskih pionirjih. — (Foto J. Hafner)

Nekaj mode po fantaziji

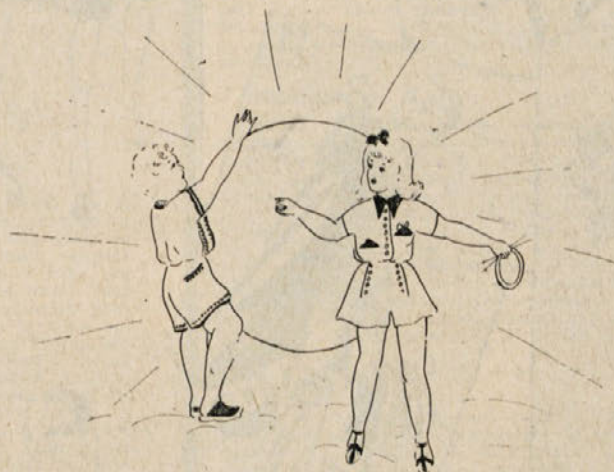
Risbe: D. Kačar.

Zgoraj: 1. Poletna oblečka iz svetle svile. Zraven oblečemo lahko kratek, pisan bolero. 2. Oblečka s kimono rokavi iz teške, vzorčaste svile. 3. Mladostna dekliška oblečka, na koncu sedla in na bokih zadržnjena. Krilce plisirano. 4. Oblečka iz lahke rožaste svile, na ramenih in v životu malo nagubana. 5. Preprosta oblečka iz pisanega tvoriva. Gornji del odprt, zapenja se z gumbki.

Desno: Lepi sončni dnevi prinašajo mnogo veselja našim mamam, da se po mili volji naskočijo in naigrajo — posebno ako imajo primerne praktične oblečke.

Spodaj levo: Nič novega pod soncem! — Pričeska, ki so jo nosile naše babice, je že zopet v modi.

Spodaj desno: 1. Mladostna bluza iz belega mušelina z ovalnim ovratnikom in gladkimi rokavi. 2. Bluza za starejšo damo je v sedlu nabrana ter zadržnjena z bleščečo pentljo. 3. Bluza iz crep de china s kimono rokavi, ki so ob koncu močno nabrani. 4. Pestro progasta bluza, bolj sportnega značaja z belimi reverji ter belimi žepki. 5. Bluza iz vzorčaste pralne svile s spicastim ovratnikom in na ramenih nagubana.

Poizkusite enkrat štediti!

1. Milo naj bo vedno suho, da se ga čim manj porabi. Po uporabi ga obrišite z brisačko in ga položite na poseben podstavek, da se ne topi.

2. Moške hlače se obrabijo najprej na kolenih in na spodnjem robu hlače. Kolena podložite z volnenim krpo, katero pritrdite s par nevidnimi vbodi. Na koncu hlače pa prišijte močan rips trak v isti barvi, ki naj ne bo preširok (2 cm).

3. Klobučevinast klobuk bo ohranil veliko delj časa svojo lepo obliko, če ga boste vedno, kadar vas dobi dež, pred zrcalom naravnali in posušili na stojalu, katerega lahko naredite sami iz debele lepenke.

4. Puder se dobi zaenkrat še povsod, ampak kljub temu ga ni treba raztresati na debelo po toaletni mizici ali ročni torbici. Iz kartona izrežite okroglo ploščo v velikosti vaše škatle za puder, preluknjajte jo in jo denite na vrh pudra, kateri se sedaj ne bo mogel več tako lahko stresti.

5. Temnomodre in črne svilne za šivanje primanjkuje. Pomagajte si lahko na ta način, da pobarvate s črnilom kako staro svetlo svilo, katerega vam je ostala še od poprej. Ko se posuši, bo ravno tako uporabna kot nova.

6. Krila se najprej obrabijo zadaj in se začno »svetiti«. Za jesen si napravite temno krilo, katero bo krojeno iz štirih čisto enakih delov, ki so spodaj rahlo razširjeni. Tako krilo boste lahko nosili na vse strani, da se ne bo obrabilo le zadaj.

7. Otroci raztrgajo doma zelo veliko oblek in nogavic, samo majhen predpasnik ne zadošča več. Najbolje je, da napravite vašim malim divjakom za doma neke vrste »overalls«, ki naj bo poleti iz pralnega blaga. Za zimo pa boste še vedno dobili ostanek volnenega blaga v kaki živi barvi, ki za damske obleke ni primerna in se težko proda, za otroke pa bo kot nalašč.

8. Svilene nogavice boste nosili še enkrat tako dolgo, če jih čim pogosteje perete, najbolje vsak večer. Tanka mesta preprižite z nitko že poprej, preden se dodobra raztrgajo. Kadar jih oblačite, pazite, da jih ne raztrgate z nohti.

9. Prejica za krpanje nogavic se tudi že težko dobi v vseh barvah. Poiščite kako staro, zelo strgano nogavico, odrežite zgornji del, ki je navadno iz močnejše nitke in ga skrbno sparajte. Tako dobljeno nit navijte na klopčič, da se vam ne zmede.

10. Pletene sviterje, ki so že obrabljeni in premajhni, skrbno sparajte in navijte volno v štrane. Nato jih držite nad posodo vrele vode, da se volna nad sopro izravna. Če je bil sviter zelo umazan, operite volno v mrzlem luksu, ter pazite, da se vam ne zmeša. Na ta način boste lahko iz dveh starih spletli nov sviter.

11. Ko pridete domov, je najbolje, da se čisto preoblečete. Ne samo obleko, temveč tudi perilo in nogavice. Za doma lahko nosite stare zakrpane stvari, s tem samo hranite novo. Topla domača halja iz debele flanele vam bo dobro služila letošnjo jesen in zimo, ko bo gotovo primanjkovalo kuriva.

KUHINJA IN GOSPODINJSTVO

Puding iz telečjih nog.

2 telečji nogi tako mehko v slani vodi skuhamo, da se meso samo odloči od kosti, nato ga na drobno sesekljamo. 7 dkg masti ali masla umešamo s 3 jajci, dodamo zrezano meso, začnimo s peteršiljem in parmezanom ter primešamo še 5 dkg kruhovih drobtin. Zmes zdevamo v pomazano puding obliko in kuhamo ¼ ure v sopari. Zraven damo lahko po okusu kako omako: drobnjakovo, paradižnikovo, kumarčno ali pa redko špinačo.

Mlad rdeč koren.

Korenje operemo, če je zelo drobno ga pustimo kar celega, sicer pa ga narežemo na kocke ali podolgaste koščke in ga v slani vodi prevremo. V ponvi razbelimo žlico masla, kamor smo vrgli žlico sladkorja, nato malo zrezane čebulice, katero bledorumenno prepražimo, dodamo korenček in samo toliko zalijemo z vodo, kjer smo koren prevreli, da se lahko naprej duši. Ko je korenje mehko, dodamo zrezanega peteršilja in košček surovega masla. Tako pripravimo koren za bolnike, ki ne prenesajo prežganja.

Špinačo

dobro operemo in jo na drobno zrežemo. Na maslu prepražimo malo čebule, dodamo špinačo, osolimo in nekoliko popopravimo. Preden serviramo, narahlo primešamo nekaj žlic stepene smetane.

Slastna jed za rekonvalescente.

2 mlečna kifeljčka ali pa drug star bel kruh narežemo na tanke rezine, te namočimo v mleku, jih zložimo v namazano ognja varno lončeno posodo, na kruh vlijemo 1 zajemalko sladke smetane in spečemo jed v pečici, da smetana po vrhu lepo porumeni. Nato vzamemo jed iz pečice, vlijemo nanjo še 1 raztepeno jajce, ki smo ga osolili in postavimo posodo še za toliko časa v pečico, da jajce zakrneli. Jed serviramo kar v posodi in damo zraven kuhano sadje ali solato. Je zelo izdatna in redilna in zato priporočljiva za okrevajoče.

Ruska jajca.

Jajca trdo skuhamo, olupimo in razpolovimo. Rumenjake izločimo, jih pretlačimo ter zmešamo s surovim maslom, gorčico, dobro sesekljano gnatjo, kislimi kumaricami in sardelami. Polovice beljakov napolnimo s to zmesjo, garniramo s peteršiljem ali drobnjakom, ali pa oblijemo z majonezo.

Cenena kuhana majoneza.

2 celi jajci, 4 žlice kisa in 4 žlice vode stepamo nad vrelo vodo tako dolgo, da se zgostijo, nato mešamo na hladnem dalje, da se zgostijo. Tej zmesi počasi prilivamo olja, jo osolimo in nekoliko popopravimo.

Nekaj besed o beluših.

Beluši so najboljši, ako jih prinesemo z vrta naravnost v kuhinjo, kjer jih operemo, olupimo in damo kuhati. Seveda to ni povsod mogoče. Posebno v večjih mestih ne, kjer prodajajo beluše, ki so bili že pred enim ali dvema dnevnoma narezani. Stare beluše spoznamo po tem, da imajo rjavkaste lise, so na koncih, kjer so bili odrezani, vlažno napeti in izgledajo nekam prozorni. To pa zato, ker so že ležali v vodi. Sveži beluši pa se svetijo kakor svila, so bledorumenkasti in so na koncih suhi. Na rahel pritisk s prstom se vdajo. Če hočemo beluše shraniti za naslednji dan, jih zavijemo v krpo ter jih položimo na hladen prostor, a ne na led, ker bi s tem izgubili svoj dober vonj.

Iz starega ~ novo

Mislile ste, drage čitateljice Obiska, da je čas, ko Vas je Vaša nova svilenka obleka zanimala nadvse, za vedno minil; da je dovolj, če ste le oblečene. Toda poletje se bliža koncu, jesen je pred durmi, dolgi večeri, ki jih boste preživljale v krogu svoje družinice. Razumele boste počasi, da je ena izmed vaših dolžnosti (mogoče ne najmanj važna) ustvariti okoli sebe ozračje domačnosti in udobja, in to ne samo z vašo štedljivostjo in iznajdljivostjo v kuhinji, temveč tudi z vtisom, ki ga napravljate okusno in prikupno oblečena žena na vso svojo okolico. Treba bo precej poguma in trdne volje, kajti razumljivo je, da se človeku spriči številnih skrbi, ki jih prinaša vsakdanje življenje, ne ljubi misliti na trajne kodre in na kraj »nove« jesenske obleke. Sedaj je čas, da odprete vaše omare ali kovčge, ter razgrnete čez postelje vse, kar imate. Dobro preberite

vse naše nasvete in videle boste, da je nebroj možnosti in da za obupavanje in slabo voljo res ni vzroka. Če vam je eden izmed naših modelov všeč, vzemite kar hitro šivanko in škarje v roko, da se ne premislite in da boste imele vsaj nekaj pripravljenega, ko nastopijo prvi hladni dnevi. Letošnjo jesen in zimo bomo srečavali vsepovsod kombinirane obleke, plašče in kostime. Nosile bomo enobarvne jopice h karirastim krilom, preproste obleke, ki bodo imele hrbet ali prednjik iz blaga v kontrastni barvi, za svečane prilike pa bodo prišli prav vsi ostanki raznih svil, baržuna, čipk, ki so se do sedaj neopazni potikali po predalih, za katere so se zmenili kvečjemu molji. Obleke, ki jih prikazuje naša skica, so mišljene pravzaprav za prehodno dobo. Toda prav tako jih boste lahko nosile tudi pozneje v pisarno ali na cesto pod zimskim plaščem.

1. Če greste s kolesom zjutraj na trg, ali pa v nedeljo popoldne na izlet, vam bo dobro služila športna jopica iz svetlorjavega nepremočljivega blaga. Veliki praktični žepi so iz istega tvorila kot rdečerjav športno krilo.

2. Temnorjav kostim, čigar fazona je postala nemoderna, osvežite z novim prednjikom peščenorjave ali živomodre barve. Ovrtnik in pas, ki se zapenja zadaj sta v isti barvi.

3. Za vitke postavbe je zelo primeren karirast telovnik, s katerim osvežite že ponošeno volneno obleko. Če vam ostane še kosček karirastega blaga, razširite z njim prednji del krila, ki bo na ta način dobilo moderno, spodaj razširjeno obliko.

4. Zelo mladostna športna jesenska obleka, ki ima oplečnik in prednjik kombiniran s karirastim blagom v kontrastni barvi.

5. Stara popoldanska obleka iz črnega krepa bo izgledala kot nova, če ji vstavite spredaj nov naguban del iz srednjemodne ali ciklamordecne svile.

6. Mladostna kombinacija iz temnordecnega in modrega volnenega krepa. Zgornji del, katerega krasi monogram, je lahko pleten ali tudi kvačkan.

7. Mogoče spadate tudi vi med tiste, katerim črno ne pristaja posebno dobro. Poizkusite spremeniti vašo prazno črno obleko tako, da jo kombinirate s kosom bele ali svetlomodne bliščeče svile.

Nekaj domačih lepotnih sredstev

Zajbelj.

Poizkusite si enkrat natreti zobe s svežimi zajbljevimi listi; učinek ne bo izostal. Sedaj je čas, da si napravite malo zalogo zajblja za zimo. Natrgajte svežih zajbljevih listov, pustite jih, da se v senci posuše in jih potem, ko so že povsem suhi in krhki, zmeljite v prah. S tem prahom si potem vsak dan zjutraj in zvečer krtačite zobe, ki bodo dobili nov lesk in tudi za dlesna je zajbelj izredno zdrav.

Korenček.

Če hočete imeti posebno lepo prosojno kožo, poizkusite s tritedenskim zdravljenjem s korenčkom. 50 g korenčka je treba pol ure kuhati v dobro pokriti posodi, nato dobro pretlačiti in mu dodati žličko sladkorja ali ščepec soli, kakor vam bolje ugaja. To zaužijte vsako jutro namesto zajtrka. Kosilo naj sestoji iz zvrhanega krožnika na olju ali surovem maslu pečenega korenja. Da bo bolj okusno, dodajte malo citrone, peteršiljčka ali drobno sesekljanih orehov. Večerja lahko kakor ponavadi. Enkrat na leto taka kura, ki temeljito prečisti kri in sploh ves organizem, nikakor ne more škodovati!

Deževnica.

Sedaj poleti, ko sonce neusmiljeno pripeka, so naše oči res premalo zavarovane, zlasti še, če pomislimo na veter in prah, katerega je tudi povsod dovolj. Črna očala, ki so že nekaj let sem zelo v modi, ne pomagajo dosti, mogoče celo kvarijo vid. Otekle in razdražene veke ter z rdečimi žilicami prepreženo oko je treba zdraviti vse temeljiteje. Vzemite skledo deževnice, jo dobro prekuhajte in ji dodajte pest opranega peteršilja. Pustite naj vre par minut, potem naj se shladi in dobili boste zelo zdravilno kopel za oči.

Rožmarin.

Ne samo v kuhinji, kot dodatek raznim omakam, tudi v kozmetiki je rožmarin zelo uporaben. V vsaki dobri kolonjski vodi ga je nekaj, posebno učinkovit pa je rožmarinov čaj za bolnike, ki so preboleli gripo ali tifus. Rožmarinove vejice je treba natrgati zjutraj, jih povezati v šopek in ga obesiti na zračnem prostoru, da se posuši. Nato ga shranimo v pločevinasti škafli. 50 g rožmarina na 1 l vrele vode pustite nekaj minut stati, dobili boste močan čaj, ki je zelo dober tudi proti utrujenosti.

Kamelice.

Zavrelca iz kamelice je izvrstna parna kopel za obraz, zlasti če imate mastno kožo. Ne samo, da vročina, katero povzroča vrela voda, odpre in očisti zamazane znojnice, če vonj kamilic sam na sebi vpliva pomirjačoče na živčevje.

Sivka (lavendel).

Ze naše babice so dajale posušene vejice med perilo, da je ohranilo duha po svežem. Natrgajte nekaj vejic ter jih zvežite v šop in ga obesite na zrak, da se posuši. Najbolje je, da zapognete stebelce čez cvetove, da so zavarovani in se ne osipajo. Nato denite vse skupaj v vrečko in tila ali kakega drugega blaga, ki prepušča zrak. Take vrečice imejte med perilom. Poleg tega, da bo vsa omara lepo dišala, ima sivka še to prednost, da je njen vonj učinkovit tudi proti moljem.

Če namočite sivkine cvete v 70% alkohol, steklenico dobro zamašite in postavite nato za šest tednov v temo, boste dobili odlično naravno kolonjsko vodo. Precediti jo morate še in lahko ji dodate nekaj rožne vode.

Mir in sporazum med živmi

Gotovo je, da divja v prirodi med posameznimi vrstami, pa tudi med poedinkami iste vrste krut boj za bitek. Kakšno uničevanje živega vidi v življenje narave prodirajoče oko! Koliko cvetov sadnega drevesa — govorimo po človeško — se bori za prostor na soncu, za hrano, za obisk pelod prenašajočih žuželk, koliko tega cvetja propade zaradi sadnih škodljivcev, koliko teh škodljivcev je plen ptic pevk, koliko teh spet žrtev ujed! In to je le majhen izrez iz življenja vesoljne prirode. Vprašanje pa je, ali je priroda uravnovesila svoje življenje samo po načelu najbolj neizprosnega boja za obstanek ali pa je morda uresničila tudi takšne življenjske skupnosti, ki jim je vodilo združevanje poedincev zaradi solidarnega sodelovanja in medsebojne pomoči, pa čeprav le iz zgolj koristnostnih razlogov. Ugotovitve biologov kažejo, da narave ne obvladujejo le boji, marveč tudi sporazum, nekakšna pogodba o medsebojnem podpiranju. Naj sledi nekaj primerov!

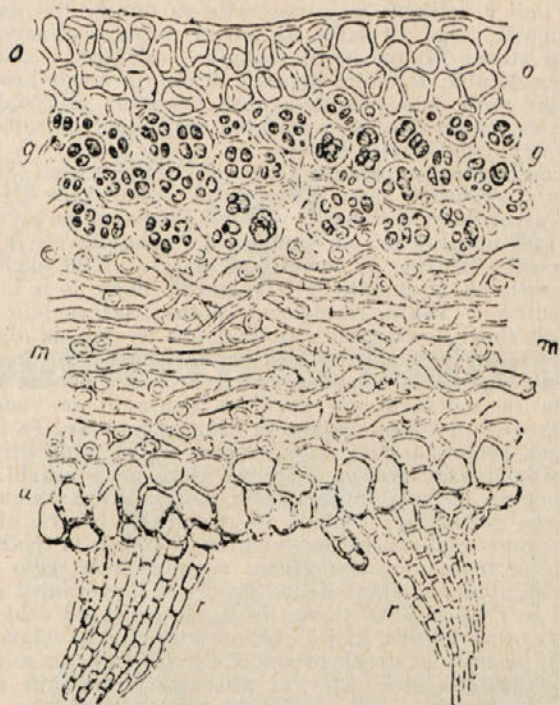
Najbolj razumljiva nam bodo družbena razmerja, ki pa niso vsa na isti organizacijski stopnji, med sovrstniki. Množične družbe n. pr. iskrnic ali klobočnjakov, majhnih rakov in polžev itd., zbrane v privrhnih morskimi plasteh, so posledica enakega odgovarjanja na vplive znanjih faktorjev (fizikalnih in kemičnih, prav tako tudi prehranjevalnih in razmnoževalnih razmer, ki pa so spet same deloma zavisne od fizikalnih in kemičnih činiteljev okolice). Kakor »odgovori« toplomer na zvišanje toplote s tem, da se živo srebro v cevi dvigne, odgovore omenjene živi na določene, njim ugaajoče svetlobne, toplotne in druge dražljaje, da se zbero, kjer te ugaajoče razmere vladajo, da je morje od njih kar gosto. O kakih posebnih — in najmanj notranjih — vezeh med poedinkami naštetih živi ni mogoče govoriti: živi se pri svojem zbiranju pač pokore pritisku vplivnih činiteljev. — Nekaj drugega so že združbe n. pr. kobilic selk, postružnikov itd.; pri nastanku njihovih rojev in trum sodelujeta poleg zunanjih, včasih ne dovolj znanih činiteljev (med njimi tudi prevelika razmnožitev in nedostajanje hrane) še zbiralni in posnemalni nagon, vendar je povezanost poedink tu še vedno samo zunanja in kakor v prejšnjem, tudi v tem primeru ni govora o kakšnih koristih ali celo medsebojni pomoči, ki bi sledila zaradi združenosti. — Znatno višje v vrsti organizacijskih tipov združb pa stoje živali, kjer poedince združijo ne le fizikalni in kemični faktorji

Škorec na ovci.

okolice v zvezi z zbiralnim in posnemalnim nagonom, marveč še drugi, notranji, v »živalski duševnosti« zasidrani činitelji, n. pr. družbena in pripadnostna »zavest« — bolj nagon — in »spoznanje koristi« (v kolikor moremo o vsem tem pri živalih govoriti). V najpreprostejšem primeru so take združbe več ali manj kratkotrajne. Tako se družijo volkovi samo pozimi, in sicer zlasti zaradi lažjega in uspešnejšega lova. Škorci žive v večjih ali manjših skupinah skozi vse leto (razdružijo se le za časa parjenja, valjenja in vzrejanja mladičev) brez dvoma zaradi koristi, ki jim jih prinaša družnost in ki so zlasti za časa selitev njim in sploh vsakemu selilcu posebno velike in raznovrstne. Še višje organizirana je življenjska skupnost južnoafriških ptic tkalcev: cela jata napravi svoja gnezda pod isto streho. Strpnost vlada tudi med sto in sto tisoči ptic v valilnih združbah, gnezdečih na ptičjih otokih. Poseben pomen dobi to dejstvo zlasti še, ker gnezdiijo tako družno ne samo ptice iste vrste, marveč ptice raznih vrst in pogosto se zgodi, da posamezni valilci vale poleg svojih še druga, celo tujevrstna jajca. Nobenega dvoma ni, da so glavni nagibi za skupno valjenje številne koristi (medsebojna pomoč, nado-meščanje pri valitvi itd.), res pa je obenem, da so potrebne za nastanek in obstanek teh združb še posebne lastnosti: nagon po druženju, strpnost, spravljivost, miroljubnost in podobno. — Temeljna enota višjega združnega življenja je družina. Tudi nekatere živali poznajo družinsko življenje, za kar dajejo zgled divje gosi: stara dva in potomci ostajajo skupaj še potem, ko so mladiči že godni, in so tako ozko med seboj povezani, da se mnogokrat zgodi, da zaradi odstrele ene izmed gosi leteče družine sedijo na zemljo vse (po Schmidu). Da temelji življenje v takih združbah na medsebojnostih, ki so jim osnova raznovrstne koristi, sledi tudi iz tega, da se je v takih in podobnih skupnostih razvil celo poseben »jezik«, ki ga sestavljajo klici, ki »opozarjajo«, »vabijo«, »izražajo prestrašenost« itd. in ki ga »razumejo« ne le sovrstnice, marveč tudi živali drugih vrst. — Še zanimivejše so razmere pri živalih, živečih v čredah; črede sestavlja navadno več družin in vselej jih vodi poseben vodnik, ki je mnogokrat tudi stražar, ki skrbi za varnost, ko se čreda pase ali počiva (divje koze, sloni, pavijani, vrane). Vodnik — samec ali samica — mora vsekakor biti od vseh najmočnejši in z najbistrejšimi čutili, najizkušenejši in »najrazumejši«; kot tak pazi na red in varnost črede in odloča o begu (ali napadu). — Do posebno visoke organizacijske stopnje pa je pritrano združno življenje — če izvajamo državotvorne čebele, mravlje, termite — pri živalih, kot so n. pr. alpski svizci ali južnoameriške viskače. Več družin svizcev, ki bivajo blizu ali celo v skupnih prostorih, si iščejo hrane ali pa počivajo družno; pri tem samci neprenehoma budno oprežujejo; tisti, ki je zapazil kaj sumljivega, zabrlizgne in žvižg ponove vsi, ki so prav tako opazili bližajočo se nevarnost, nakar se vsi nemudoma poskrijejo. — Še zanimivejše so viskače, kot svizci glodalci, ki družno zgrade svoja podzemeljska bivališča, v katerih prebiva potem po 20–40 živali. Bivališče ni osamljeno; v neposredni bližini si napravijo podobne zgradbe druge viskače, tako da je mogoče govoriti o pravih podzemskih »mestih« (viskačere) in to tembolj, ker so posamezna bivališča med seboj po hodnikih v zvezi. Družabnost teh živali se pozna tudi, ko je treba čistiti okolico »naselbine«; viskače namreč ne trpe v bližini svojih zgradb nobenega rastja. Najbolj pa odseva koristnost združevanja viskačev, kadar se kakšna zgradba sesuje in zasuje stanovalce; takrat pridejo na pomoč prebivalci iz soseščine in pomagajo odkopati ponesrečence.

V vseh teh primerih je šlo za združbe istovrstnih živali, med katerimi konkurenčni boj — vsaj v splošnem — ni tako krut kot je boj med vrstami; pregovor »vrana

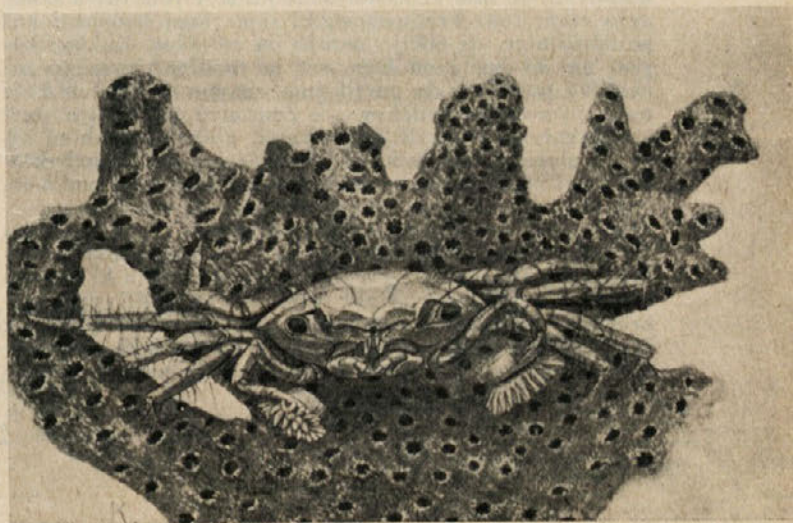
Prerez skozi lišaj, gledan pod drobnogledom.
g = algine celice; m, o, u = glivine nitke

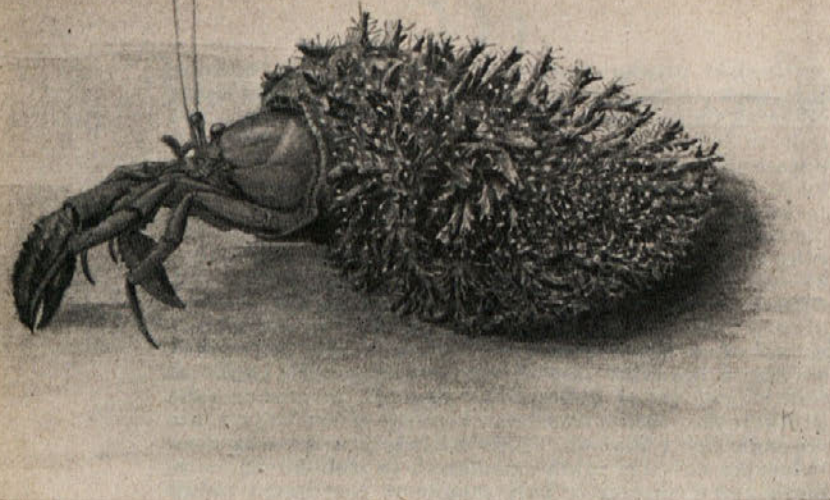
vrani ne izključuje oči« zadene to dejstvo prav dobro. Zanimivejši pa so primeri, ko se več ali manj za trajno združita dve čisto različni živi bitji zaradi medsebojnih koristi. Življenjeslovci imenujejo tovrstno združbo simbioza ali sožitje. (Obe besedi v doslovnem pomenu povesita premalo; tu ne gre samo za skupno življenje [sožitje], gre za medsebojno nujanje koristi.) Takšnih simbioz je narava uresničila mnogo, in sicer tako med dvema živalima ali med dvema rastlinama, kakor tudi med živaljo in rastlino. Tudi pri simbiozah je organizacijska stopnja kaj različna: v nekaterih primerih je sožitje preprosto in koristi za vsakega od soživov majhne, pri drugih pa gre za zamotane simbioze s vsestranskimi koristmi.

Da si živali med seboj pomagajo, o tem so bili prepričani že starodavniki, seveda pa je marsikaj tega, kar so o tem pisali njihovi in poznejši pisci, le ganljiva izmišljotina. Ena od staroznanih navedb simbioze pa je le kolikor toliko vzdržala znanstveno kritiko: je to primer egiptovskega deževnika, ptiča, ki zleze v krokodilov gobec, da si tam poišče med zobmi ostanke hrane in mrčes. Podobno razmerje vlada med ovci ali govedi in škorcei, ki jim vlačijo iz kože zajedalce. Znane so zimske družbe sinic, plezavčkov, kraljičkov, ki se zbirajo okrog brgleza; če je brglez našel v drevesni razpoki žuželko, začne vabiti vso tovarišijo k pojedini. Podobno družbo, le v drug namen zbrano, tvorijo na afriških travnatih planjavah zebre, žirafe, antilope, noji; vse te živali so zelo čuječe in se med seboj opozarjajo na bližajočo se nevarnost. V naštetih primerih pa gre le začasne družbe, kjer o pravi simbiozi še ni mogoče govoriti, dasiravno so medsebojne koristi jasno razvidne. Prave simbioze srečamo med nižjimi, rekli bi tudi lahko, manjšimi, zlasti morskimi živalmi. Najbolj znani primeri zanje so sožitja raznih vrst rakov z veternicami. Dočim je osnovni razlog pri vseh teh sožitjih isti, so vendar posamezni njihovi načini med seboj različni: tu bolj preprosti, tam više razviti in izpopolnjeni. Rak je mesar in pozeruh, da mu ga ni para. Kar žrtev doseže, vse razreže s svojimi škarjami in razgrize. Pri tem lete drobci mesa na vse strani in nekaj tega dobi tudi veternica, sedeča vrh rakovega oklepa. Ima pa veternica še druge koristi od sožitja z rakom; v načelu so veternice na morsko dno pritrjene živali, ki vse svoje življenje svojega stojišča ne menjajo ali pa le malo. Če tedaj rak veternico, ki jezdi na njegovem hrbtu, prenaša iz kraja v kraj, veča s tem njen

življenjski prostor; predvsem ji s tem odpira možnost izdatnejše lastne preskrbe s hrano. A tudi rak ima korist od veterničine družbe. Čeprav je dobro oborožen, ima tudi on preganjalce, ki ga nadvladajo: večje vrste lastnega rodu, ribe roparice in zlasti razne sipe in hobotnice, ki so v teh globinah domala neomejeni vladarji. Sedaj je pomoč veternice dragocena; imajo namreč na svojih obustnih lovkah, deloma še na posebnih nith (akoncijah) cele baterije posebnih strelnih naprav, celice ožigalke, ki se pri najmanjšem dotiku s kakšno živaljo (ne pa pri dotiku s soživom »prijateljem« rakom) sprožijo in jo ožgo (kot n. pr. nas opeče kopriva). Ker ima veternica na rakovem hrbtu gospodujoč položaj, ima vsak rakov sovražnik opravka najprej z veternico, pred katero res tudi skoraj vedno pobegne. — Zanimiv je primer raka kratkorepca, *Melia tesselata*, ki nosi veternico v svojo obrambo kar v škarjah; v šali mu zato pravijo »rak z revolverjem«. — Pri rakah samotarcih je izoblikovana simbioza z veternicami že bolj zamotano. Ker imajo zadnji del svojega telesa mehke, ga vtikajo ti raki v prazne poljze lupine, na katere si potem posadijo veternico. Ko rak raste, mu postaja poljza lupina premajhna; zato si poišče novo, nakar predene veternico s stare na novo lupino ali pa veternico z otipavanjem ali drugačnim »nagovarjanjem« pripravi do tega, da preleze kar sama na streho novega rakovega stanovanja. Večkratna selitev v nove, vedno večje poljze hišice raku ni posebno všeč; zato je narava v nekaterih primerih simbiozo izpopolnila tako daleč, da — medtem ko rak raste — veternica podaljšuje z izločeno roženo snovjo poljzo lupino spredaj nad ustjem. — Drugi, tudi v poljzih hišicah živeči raki samotarci nosijo na njih cele vrtove polipov hidraktinije in podokovine, sorodnic veternic, ki so tudi oborožene z ožigalkami. Polipi so se sicer namestili po vsej zgornji strani poljze lupine, največ pa jih stoji, pripravljenih za obrambo, nad ustjem hišice; kakor hitro se približa raku kaj sumljivega, udarijo vsi kot en moč proti ustju in ponove to dva ali trikrat. — Varstva z ožigalkami oboroženih mehovcev (veternic, trdoživnjaških polipov, meduz) iščejo — seveda po načelu: če daš ti, dam tudi jaz — še druge živali, n. pr. črvi cevkarji in tudi manjše ribe, ki žive v živobarnih koraljiščih ali celo v prebavni votlini meduz, oziroma posameznih veternic. V zadnjem primeru se ribe oddolže za gostoljubno varstvo s tem, da prepuste del svoje hrane veternici in da ji počistijo prebavno votlino. Pa še eno korist imajo raki od rastlinskimi stebelcem in vejicam nekoliko podobnih polipov, ki na njih rastejo: s polipskimi vrtniki na sebi so tako dobro skriti, maskirani, da pretentajo tudi izkušene preganjalce. — Biologi razlikujejo, čimbolj odkrivajo in prepoznajo nove simbioze, posebne oblike teh; ena izmed njih je tako imenovana kulturna simbioza. Pri tej gre v bistvu za podoben odnos, kakršen vlada med človekom in domačimi živalmi, oziroma kulturnimi rastlinami. Takšni odnosi so znani tudi iz ostalega živstva in najviše so jih pritirale nekatere vrste mravelj. Naše n. pr. žive v izrazitem sožitju z listnimi ušicami, ki zabadajo svoje kljunce v liste in pijejo iz njih sokove, vsebujoče poleg zelo majhne množine beljakovin (ki jih listne ušice iščejo) še preobilico sladkih snovi, ki jih ušice deloma

Melia tesselata z veternico v škarjah.

Rak samotarec s polipi hidraktinije (po Dofleinu).

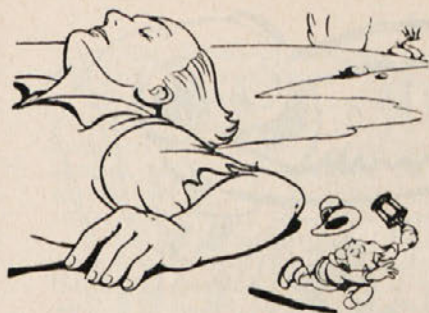
neizpremenjene izcejajo. Ti izločki pa močno prijavijo sladkosnedim mravljam; nič čudnega ni, če mravlje svoje »kravice«^{re} v posebnih »hlevih«^v mravljišču, jih redno molzejo, a jih tudi branijo in sploh zanje skrbje. Poleg ušic je v mravljiščih še mnogo drugih stalnih gostov; od teh izločajo nekateri hroščki iz posebnih organov maščobo in celo razne vonjave. — Tudi dobre vrtnarice so nekatere mravlje (n. pr. ata-mravlje iz tropskih gozdov Amerike); v svojih zgradbah rede glivico, ki ji gnojijo z razgrizenim listjem, da bujno uspeva; na svojih nitkah tvori drobna, beljakovine vsebujoča zrnca, ki so izborna hrana mravljemu narodu.

Ta pa nas že pripelje do nove skupine sožitij, do simbioz med živalmi in rastlinami. Čeprav ne gre v naslednjih dveh primerih za pravo simbiozo, vendar naj oba zgleda pokazeta, kako dalekosežno sodelujejo živali in rastline cvetnice v obojestransko korist. Cvetnicam je mnogo na tem, da se njihova semena čim dalj raztrosijo in zanimivo je, kako skušajo »zainteresirati«^{re} mravlje za raznos semen. Mnoge izmed njih (n. pr. vijolice, mrtve koprive, jetičniki itd.) opremljajo semena s priveski, kjer se izločajo mastne snovi. Mravlje, za katere pravi znameniti raziskovalec njihovega življenja, jezuitski pater E. Wasmann, da jim je pravilo: »vsaka maščoba je dobra«, res poskrbe za razmnoževanje teh rastlin. Iščejo njihova semena (Sernander pravi, da jih prebivalci enega mravljišča rjave mravlje zbero v eni rastni dobi nad 36.000), vlačijo jih proti mravljišču ali celo vanje, mnogo pa jih na poti izgube in iz teh vzkale nove rastline. — Drugi, prav za prav največji in najlepši primer na popolnih medsebojnih koristih temelječega sodelovanja rastlin in živali je razmerje med cvetnicami in pelod prenašajočimi, torej njihov razplod omogočujočimi žuželkami. Narava je izoblikovala pri obojih najraznovrstnejše prilagoditve: pri cvetnicah za obisk žuželk prikladno obliko cveta in njegovih delov, barvo, vonj itd., pri žuželkah, posebej čebelah, čmrljih, metuljih za obisk cvetov primerne ustne organe: rilček, sesalo; dlakavost, košek in ščetko pri čebelah itd. — Da se poskušajo živali maskirati, je bilo že omenjeno. Višek v tem oziru dosega razni raki kratkorepci, ki si na svoj bodičasti koš natikajo alge, da sličejo potujočim vrtovom. Kakšne koristi naj bi imela od tega sožitja rastlina, je težko zanesljivo povedati; da pa jih ima, smemo sklepati iz bujnega uspevanja vrtičkov. — Zanimivo je sožitje med svetilnimi bakterijami in kresnicami, globokomorskimi ribami, glavonožci itd., ki se okoriščajo s svetlobo bakterijev pri iskanju hrane, »zakonskega druga«^{re} in podobno, bakteriji pa dobivajo od onih »hrano in stanovanje«. — Svojevrstni so odnošaji med nekaterimi rastlinojedimi živalmi (n. pr. prežvekovalci, pa tudi žuželkami) in nekimi bakterijami, ki živijo v njihovih prebavilih in ki morejo — sebi, a tudi gostitelju v prid — razkrojiti sicer neprebavno staničevino (celulozo) in tako osvoboditi iz rastlinskih stanic hranive snovi. — Nazadnje omenimo še eno simbiozo v malem, kakršno pa je narava uresni-

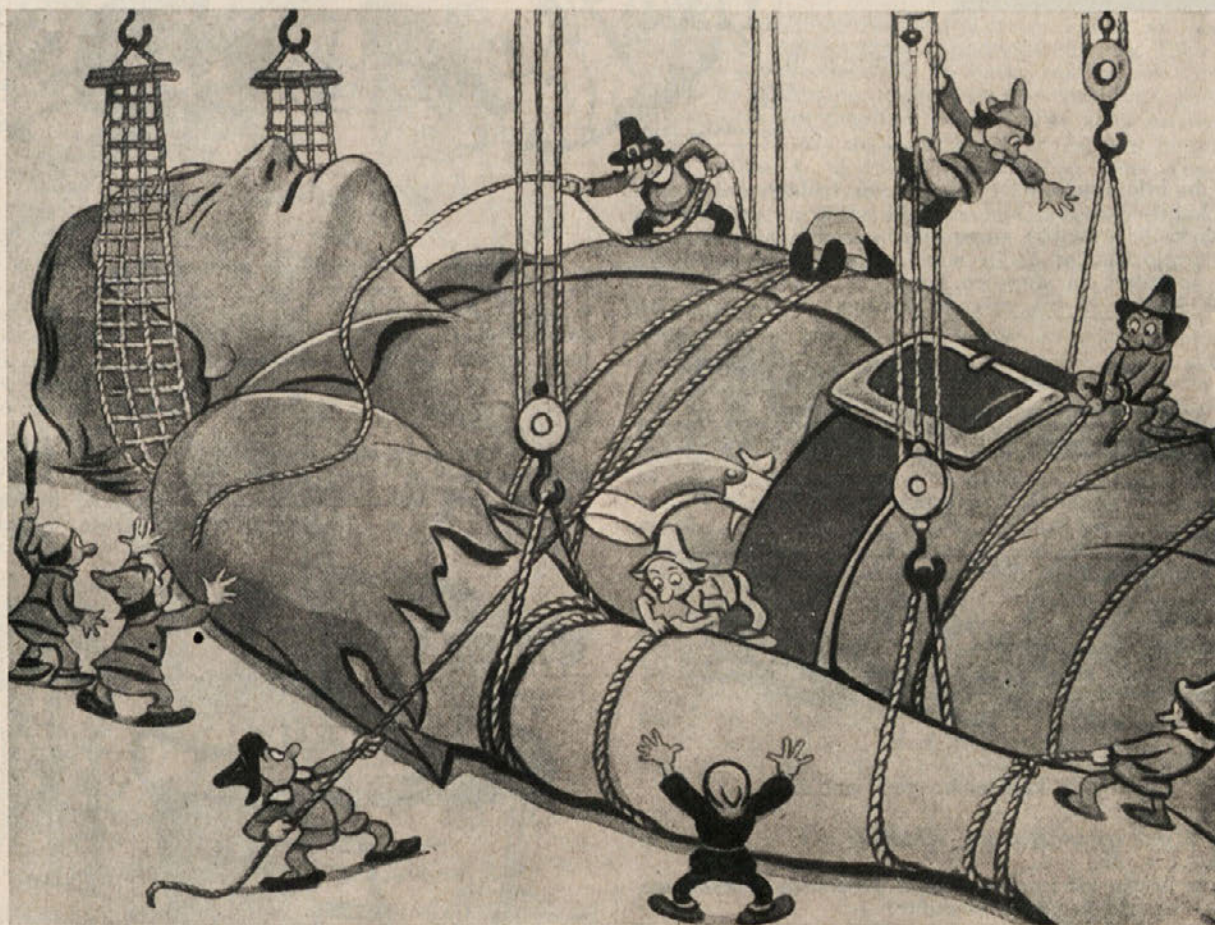
čila tudi v velikem in jo postavila za temelj življenjske skupnosti vsega živalstva na eni in vsega rastlinstva na drugi strani. Mnogo nižjih vodnih živali živi v zadruzi z enoceličnimi zelenimi algami; te dajejo živali kisik in izdelke svoje kemijske delavnosti (sladkor), od živali pa dobe za tvorbo sladkorja potrebni ogljikov dvokis, morda tudi nekaj dušičnatih hraniv.

Tudi rastlinam prinaša družno življenje koristi; kadar rasto v sklenjeni rasti (n. pr. gozd, trata), laže kljubujejo neugodnim vplivom iz okolice. Poznamo pa pri rastlini tudi primere pravih simbioz, da, celo odkrita je bila prva taka družba, ki temelji na načelu »dam, da daš«, pri rastlinah. Njen odkritelj, Nemec de Bary, jo je l. 1866. zasledil v — lišaju. Navidezno enotno lišajevo telo nam pogled skozi drobnogled razodene kot dvojno, iz alge in glive sestavljeno bitje. Kakšen je smisel te družbe? Zelena alga je kemijska tovarna, ki zna s svojim zelenilom in sodelovanjem svetlobe napraviti iz vode in ogljikovega dvokisa sladkor in druge prisnutke. Te snovi deloma prepušča glivi, ki v svojem telesu nima priprav za njihovo izdelovanje. Lišajeva gliva pa preskrbi algi — tudi na najbolj suhih mestih, kot so gorske stene in polarne pokrajine — vode in rudninskih snovi, ki jih s svojimi razkrajajočimi kislinami izluži iz podlage. Tako je temu dvojnemu bitju mogoče živeti celo tam, kjer je obnemoglo vse drugo življenje. Povezanost obeh bitij je v lišaju tako tesna, da izdelata skupaj celo razmnoževalna telesa, ki jih raznaša veter in ki zagovito zasajajo zastavo osvajajočega življenja tudi na najbolj negostoljubnih tleh, kjer bi niti alga sama, niti gliva sama ne mogla živeti. — Drugi primer rastlinske simbioze, ki jo človek sebi v prid že od nekdaj izkorišča, je sožitje stročnic (detelje, grašice itd.) in korenskih (radikolnih) bakterijev. Ti žive normalno v zemlji; ko pa seme stročnice vzkali, napadejo ti bakteriji korenice, predro vanje in se tam naglo množe. S tem izzovejo korenino, da napravi okoli njih gomoljaste nabrekline. Bakteriji, ki imajo sicer paličasto obliko, se deloma izpremene: razrastejo se in odebele, gotovo na račun prisnutkov, ki jim jih prepušča stročnica. Korenski bakteriji pa dajejo stročnici za vračilo dušičnate snovi, ki so jih zgradile iz atmosferskega dušika, česar ne zmore stročnica, ne kakšna druga zelena rastlina sama. Od tod praktično pomembno dejstvo, da morejo stročnice uspevati v zemlji, kjer manjkajo dušičnate snovi, in da stročnice celo popravljajo plodna tla glede vsebine na dušičnatih snoveh (podoranje nekih stročnic, kolobarjenje). Zdi se, da dobi stročnica dušičnate snovi s tem, da s svojimi, lahko bi rekli prebavnimi sokovi razkroji spitanne bakterije. Zato pravi Frank stročnicam »rastline, ki žo bakterije«. Simbioza, ki naj bi bila prijateljsko in spoznamno skupno življenje, se tedaj zdi kot suženjstvo bakterijev, ki svoji gospodarici stročnici plačujejo krvni davek za lastnim življenjem. No, znanost skuša dokazati, da so one odebeljene bakterijske oblike degenerirane, za življenje nesposobne, morda celo že odmrle poedinke. — Najbolj razširjena simbioza dveh rastlin pa je brez dvoma tako imenovana mikoriza, simbioza gozdnih dreves z raznovrstnimi glivicami. Več kot 100 let je že znano, da so korenski vršički gozdnih dreves, grmov in polgrmov (bukev, hrast, smreka, borovnica itd.) opleteni z nitkami glivic. Te ostajajo deloma na površju, deloma pa prodirajo v prvirhne plasti korenin, ki pa imajo svojo posebnost: so brez korenskih dlačic, ki so sicer rastlinam glavni, vodo in v njem raztopljene rudninske snovi srkajoči organ. Očitno nadomešča tu mikoriza korenske dlačice: rastlini je, kot se je izrazil Frank, za dojko. Verjetno pa je tudi, da razkrajja mikoriza z izločki svojih nitk gozdna tla in jemlje iz njih — ne zase, marveč za drevo — hranive snovi. Morda daje drevesu celo dušičnatih snovi kot korenske bakterije. Za vse te usluge pa dobiva mikorizina gliva od drevesa prisnutke, ki jih sama ne more zgraditi.

Zanimivo je mnenje mnogih znanstvenikov, ki imajo simbioze za nekaj, kar je v teku dolgih dob polagoma nastalo, da so se nazadnje omenjene rastlinske, pa tudi živalske simbioze razvile iz zajedalstva (parasitizma), torej skozi in skozi sovražnega razmerja ene živi do druge. Simbioza pomenja torej v svetu živega napredek v smislu miroljubnih rešitev »spornih vprašanj«.

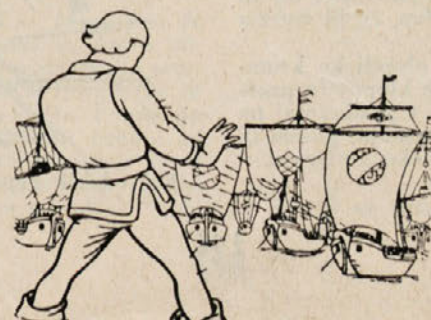

Gulliverjeva čudovita potovanja – v filmu

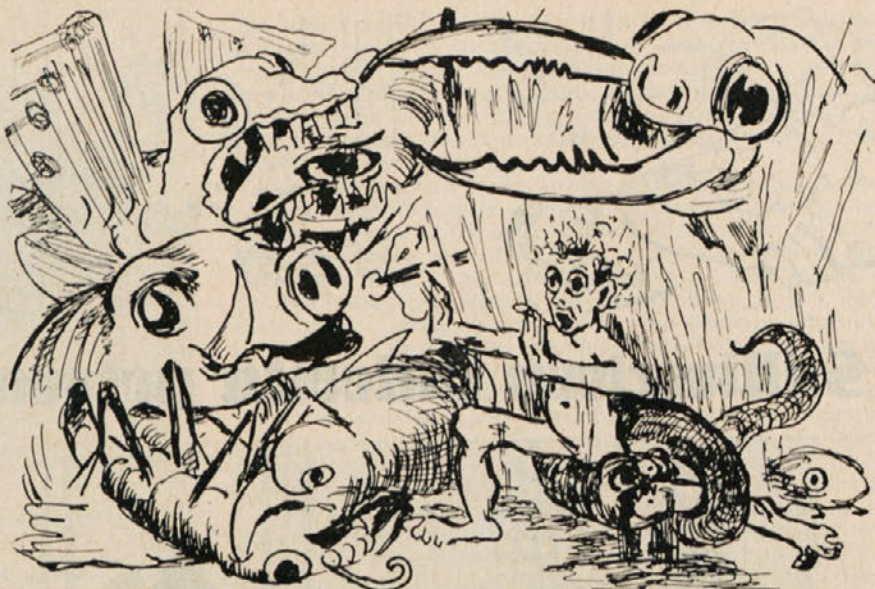

Saj se iz mladih dni še spominjate čudovitih Gulliverjevih romanj? Morje ga je vrglo na samotni otok. Na njem je prebival drobceni rod Liliputancev, ki se je velikanu Gulliverja ustrašil — kako neki ne? Novico o velikanu so brž nesli kralju, ki se je najprej sam odpeljal ogledat nevarnost. Toda Liliputanci so bili tihi in veliki mojstri v vseh spretnostih. Spravili so se nad spečega velikanu in ga s tisoč umetnijami povezali tako, da se ni mogel niti gani. S škripci so ga naložili na vozilca in ga s trumami svojih konjičkov odpeljali prav v majceno prestolnico pred kraljevi grad. Ko so ga malce

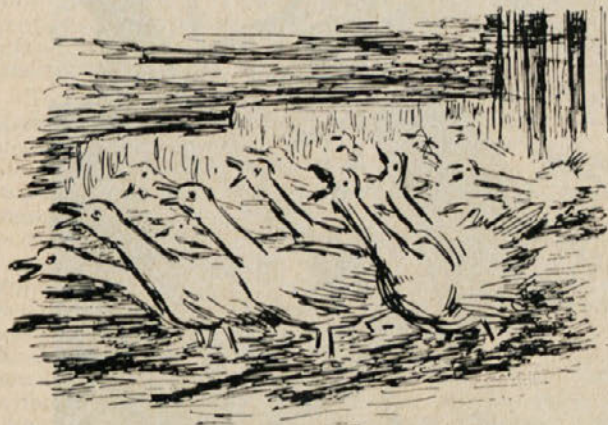
razvezali, se je začel poigravati z njimi, nakrmili so ga in se nazadnje sprijaznili z njim tako, da je postal njihov varuh in branilec. Ko je sosednji kralj napadel z močnim brodovjem Liliput, je stopil v boj Gulliver sam golorok, premagal z eno roko sovražnikovo ladjeve, ga nanizal na vrstico in ga potegnil v Liliput. — Vojske je bilo konec, Gulliver pa je zaradi tega, ker je na mah rešil državo šibe božje — vojske, postal narodni junak. Veliko je bilo žalovanje, ko je odšel drugam. — To zgodbo je upodobil zdaj film, v risbi, kakor »Snegulčico« in »Storžka«, katerega posnetke je »Obisk« prinesel lani.

Če bi bilo tako...

Če bi bila imela Kleopatra le za trohico daljši nos; če bi kapitolske gosi bile molčeči zajci, ne pa vreščeča perjad, ki je s svojim gaganjem opozorila na nočne nakane sovražnikov; če bi morileu Ravillacu spodrsnilo, ko se je vzel na stopnico kočije, v kateri se je vozil Henrik IV.; če bi bil vojvoda Grouchy s svojimi 33.000

Če bi bile kapitolske gosi molčale ...

vojaki prišel na bojišče pri Waterlooju in prehitel Blücherja ...

Če bi morje zavrelo — sklepa preprosta ljudska modrost — bi bile vse ribe skuhanе!

Stvaren dogodek, golo dejstvo, ki se poraja iz drobnih naključij, je često manj zanimivo ko pa vse tisto neizmerno, »kar bi utegnili biti«. Klio, modrica, ki ima vso bedno človeško preteklost v mezincu, in Urania, prejasna vladarica vseh znanosti in veščin, nam lahko pošepetata marsikaj zanimivega o nestalnem in pisanem svetu okrog nas — o »večnem zmedenem nemiru«, kakor pravi modri Montaigne — o našem svetu, ki je tako podoben kalejdoskopu, v katerem se barvni stekleni drobci v svitu šesterkotnih zrcal zbirajo v rahle rozete.

Mar veste, da bi zamorci ob ravniku zgubili vso telesno težo in da bi tamkajšnji kengurui pri najmanjšem skoku zleteli na kako zvezdo v vesoljstvu, če bi se naša zemlja vrtela sedemnajstkrat hitreje? Ali veste, da bi jezera in oceani zamrznili na mah do dna, če bi zmrzla voda ne bila lažja od tekoče?

Da bi nas ultravioletni sončni žarki olupili ko krompir, če bi bilo v zraku malo manj vodnih hlapov in prašnih delcev? In da je manjkalo le za las v pradednini pa bi ogljik docela izginil iz zemeljskega ozračja; potem bi pa izginilo vsakršno rastlinsko in živalsko življenje, z njim vred pa tudi vsa človeška epopeja.

Če bi bili stokrat manjši ...

V slavnih »Gulliverjevih potovanjih« prepelje Swift svojega junaka med velikane v Brobdignacu, kjer živi v morečem spoznanju, da je le še drobecen palček. Že pred Einsteinom smo vedeli, da je vse relativno, da nobeno merilo ne drži. Tak občutek imaš še danes, če popotuješ po Švedski, kjer so kopalne kadi visoke 2 m in kjer moraš prositi za stolček, če hočeš svoj plašč obesiti na obešalo!

Moderna veda nam je odprla na stečaj vrata v »neskončno majhni svet«, o katerem je bajal že Pascal. Znanost nam odkriva strahotne nesreče, ki bi nas zadele, če bi bili iz 1,40—1,80 metrskega sveta, v katerem

V švedskih kopalnicah se še danes čutiš pritlikavca.

s svojimi ponosnimi bučami pohajamo, nenadno »premešeni« ali »reducirani« v milimetrski svet.

Prvo presenečenje: prasket motornega kolesčka, ki ga začutiš med rebri, je tvoje srce, ki bije 600 krat v minuti; trikrat bi zadihal v eni sami sekundi. Tvoj glas je onemel, saj se ti je goltanec tako hudo zmanjšal, da ne spraviš več iz sebe »slišnega« glasu. Govoril bi le še z »ultra-glasovi«, ki jih slišijo samo živalce in žuželke.

A kaj naj pomeni onale strašna senca? Pajek je, ki meri šest metrov! Poskočiš, pa zletiš do polovice višine Eifflovega stolpa — saj so ti mišice ohranile prvotno moč — in padeš na zelen list, ves posejan z ogromnimi, svetlikajočimi se kroglici: z rosnimi kapljami. A komaj si se s svojimi, od žeje izsušenimi ustnicami dotaknil

Če bi bili stokrat večji — v Ljubljani ...

leskeče se krogle, že te zgrabi strahotna sila kapilarnosti in kmalu utoneš ko v vrtincu.

»Zmočil se je, utonil je,« bo šla novica iz enega mravljišča v drugo.

Na srečo pa je potegnil veter, zganil list in te vrgele na zemljo. Tu odkriješ nekaj posebnega: drobne oči so ti kakor povečalni stekli, da vidiš ves mikroskopski svet.

Kakšen je bil svet, ali bolje: kakšen pragozd je bil, ki so ga slepo tlačili in mečkali tvoji podplati, ko si bil še »velik«! Te palice, te kepaste vreče, ti spiralni svitki so nesramni mikrobi, po katerih se podijo močelke, ki jih bliskovito poganjajo kocinasti vijaki. Na prozornih pecljih ždijo stalno krožeči mikrobi, pred ustji se jim vrtita dva mlinčka iz lasastih vejic in godeta žalostno pesem.

Na stotine živali, velike kakor jegulje, šviga sem in tja in se ti opleta okoli nog: to so zajedavci, črviči nematodi. Te črviče pa čaka žalostna usoda. Strahotne mrežaste gobe, stisnjene v gomazeče kepe se pripodijo in jih neusmiljeno zgrabijo, zvijejo in zadušijo. Potem pa prirohnijo ogromne pošasti z okrvavljenimi čekani in penastimi čeljustmi: to so požrešni keabri tekači; v senci vidiš mrharja, ki brska z rilčkom po razkosani muhi, veliki kakor krava... Narava je prava mesnica.

Če bi bili stokrat večji...

Vlezimo se na Prokustovo operacijsko mizo, kjer nam bodo udje zrastle do stokratne razsežnosti. Tako! Zdaj merimo 160 m, to je nekako polovična višina Eifflovega stolpa!

A v življenju velikanov ni vse rožnato, kakor boš takoj prepoznal. Če si stokrat večji, tehtaš milijonkrat več in boš pojedel za milijon navadnih zemljanov... in tako dalje! Kam boš postavil nogo, da ne boš pri prvem koraku zdrobil dvajset ljudi? Tvoje kostno ogrodje se žalostno pobeša, kakor železni tramovi, ki jih je zvil požar. Po glavi ti stalno nekaj kljuje in bode, tako da ne moreš stati pokonci: to je ozračno »električno polje«, ki ti napolni kožo na glavi s 50.000 volti!

Pisec H. G. Wells — ta »žalostni Jules Verne« — si je zamislil drugo čudno spremembo. Njegov človek živi tisočkrat ali desetisočkrat hitreje, kakor mi smrtniki. Z neko znanstveno pijačo »pospeši« človeka. Tako je napojil dva dobrodušneža, ki živita zdaj »bliskovito« življenje in hodita po svetu. Vse na svetu jima je strašno zaspano, skoraj negibno: tamle vidita kolo, nagnjeno na ovinku, a skoraj nepremično; v zraku visi maček, pod njim vrabec, ki se dela norca iz njega. Odpravita se, da bi v tem mrtvilu slišala malo godbe. A kaj, ko pa stoji dirigent z dvignjeno okamenelo taktirko pred celim gozdom negibnih lokov! Ni godbe, pa je ni! Potem gresta mirno preko tračnic, po katerih sopiha »ekspresni« vlak. Da pa ne bo preveč dolgčas, si izmislita še zdravilo za zaspane ljudi: v zrak obešata kamenčke, ki bodo padali zaspancem po glavah, na neko zbrano gručo vržeta majhnega cučka... vse to, dokler čudodelna pijača deluje.

V neki policijski zgodbi smo brali tale zanimivi popis: Nekdo je vlamjal in ropal po vlemestu celo v okrajih, kjer je mrgolelo stražnikov in detektivov. A nihče ni mogel priti zločincu na sled. »Razlaga« je bila znanstvena in preprosta: skrivnostni nepridiprav je našel sredstvo, kako napraviti v časovnem toku »luknjo«. S tem je pretrgal čas in med deseto uro in deseto ter eno minuto zvečer vrnil eno celo uro svojega bliskovitega malopridništva in tako zagrešil 400 vlomov in ropov!

Prazne marnje, boste rekli. Toda ali ne gre znanost, prava, uradna znanost še mnogo dlje? Nasledniki velikih fizikov in matematikov nam podajajo o svetu takole podobo: svet je »poslikan« v treh dimenzijah na raztegljivem balonu, ki ima štiri dimenzije. Ta se vedno bolj napihuje in bo končno počil!

Priznati moramo, da se tudi stroga znanost pri besedah: »če bi bilo tako...« izgublja v sanjski svet.

Če bi se zemlja vrtela sedemnajstkrat hitreje...

MLEKO - JE NAJPOPOLNEJŠE HRANILO

Vprašanjem prehrane posvečajo narodi manj pozornosti v rednih časih, zato pa se tem bolj zavedajo važnosti teh vprašanj v vojnih časih in pa v časih gospodarskih kriz, v katerih se življenjska raven človeštva za prehodno kratkotrajno dobo zmanjša. Vendar se človeška znanost v zadnjih desetletjih zelo intenzivno bavi s temi vprašanji in je ugotovila mnogo važnih stvari glede prehrane zlasti z zdravstvenega stališča.

Ugotovila je, da mora prehrana dajati človeku potrebne snovi za rast in obnovo organizma in pa tudi neobhodno potrebno energijo za proizvajanje živalske toplote in za delo mišičevja. Organizem je enako podoben stroju, spreminja sprejeto v kalorije in se njegove potrebe lahko cenijo v kalorijah. Goriva ali energije, katere potrebuje telo, dajejo maščobe, ogljikovi hidrati in proteini. Toda za prehrano so potrebne še druge stvari, ki so tudi neobhodno potrebne, pa čeprav v najmanjših količinah. To so vitamini in rudnine.

Vitaminov imamo okoli 20 in jih imenujejo prehranjevalni hormoni (hormon je beseda grškega izvora in pomeni glasnik; v tem smislu so torej hormoni kemični glasniki). Vitamini omogočajo človeškemu telesu pravilno in koristno uporabo jedi. Danes je znano, da imajo številne bolezni — rahitis, beriberi (tropska bolezen), skorbut itd. — svoj izvor v prehrani in so delno, odnosno v celoti pripisovati pomanjkanju enega ali več vitaminov.

Tudi rudnine so zelo važne za človeško prehrano. Zadostna količina in pravo sorazmerje rudnin sta izredno važni. Najvažnejše rudnine so: kalcij, fosfor, železo in jod.

Končno bi lahko vsa hranila razdelili na dve veliki vrsti: na zaščitna hranila, ki so posebno važna, ker dobavljajo telesu rudnine, vitamine in dober protein, in nezaščitna hranila, ki so potrebna predvsem kot dobavitelji energije. Pomanjkanje kalorij povzroča utrujenost, pomanjkanje zaščitnih hranil pa povzroča razne bolezni »pomanjkanja«, ki se lahko pojavijo vkljub zadostnemu uživanju kalorij.

Če na splošno naštejemo hranila ene in druge vrste, spadajo v prvo vrsto hranil za dobavo energije: maščobe, žitarice in sladkor, v drugo vrsto pa mleko, mlečni proizvodi, jajca, zelenjave, sveže sadje, nekatere vrste maščob itd.

Med vsemi hranili pa stoji na prvem mestu po svoji vrednosti mleko. Kravje mleko in mleko nekaterih drugih živali je v zgodovini človeške prehrane izredno staro. Lahko rečemo, da je potrošnja mleka tako stara kot človek. V vseh dolгих dobah človeštva je bilo mleko vedno visoko cenjeno. V starih časih je bil ideal pastirskih narodov priti v deželo, »kjer teče mleko v potokih«. Tam so smatrali, da jim je življenje zagotovljeno.

Tudi pregled prehranjevalnih navad raznih ras in plemen človeštva kaže zgovorno, kakšne važnosti je mleko. Lepa vnanost, lepa postava, dobro zdravje in moški značaj ločijo v glavnem rase, pri katerih igra mleko veliko vlogo v prehrani, kot je to n. pr. pri Arabcih in ostalih rasah, ki prebivajo v jugozahodni Aziji in jugovzhodni Evropi. Znana je razlika med zdravjem, življenjsko silo in vzdržljivostjo gorskih indijskih plemen, ki se v veliki meri hranijo z mlekom, in onih plemen, ki prebivajo v nižavah in katerih prehrana je bolj vegetarijanska ter v glavnem sestoji iz raznih žitaric.

Znanstvena raziskovanja so popolnoma potrdila človeške izkušnje o prehranjevalni vrednosti mleka. Mleko, ki mora biti edina jed dojenčka, vsebuje kot znano vse prvine zadovoljive prehrane, ki so v glavnem naslednje pri mleku:

1. Proteini dobre kakovosti. 2. Maščobe. 3. Ogljikovi hidrati. 4. Rudninske soli. 5. Vitamini.

Mleko je torej najpopolnejše hranilo, ki ga imamo, in ne poznamo nobenega drugega hranila, ki bi ga lahko nadomestilo. Če tega ne bi bilo, bi mleko že zdavnaj izginilo iz prehrane civiliziranih narodov, zlasti pa onih, ki žive v mestih. Če je mleko najbolj hranilno, je pa tudi manj ugodno za uživanje in večkrat lahko vsebuje tudi nevarnosti za zdravje. Njegova velika hranilna vrednost povzroča, da je tudi odlično okolje za razvoj drugih organizmov, kot n. pr. bakterij. Z drugimi besedami povedano: mleko se ne ohranja dolgo in potrebna je za njegovo razdelitev v svežem stanju komplicirana organizacija. Poleg bakterij, ki povzročajo zasirjenje ali naravno masla, kar so naravni pojavi, je pa lahko tudi mleko nekakšen agent za razvoj in razširjenje kali raznih bolezni, kot n. pr. jetike, davice, tifusa in škrlatinke. Če vkljub vsemu temu uživamo mleko, delamo to zaradi tega, ker je njegova hranilna vrednost edinstvena. Mleko v prahu, popolno posušeno mleko in posneto posušeno mleko so bolj ekonomični kot sveže mleko.

Resnica je, da je mogoče zagotoviti popolnoma zadostno prehrano tudi brez mleka, razen pri novorojenčkih in sploh otrocih. To dejstvo je dokazano s popolnim fizičnim zdravjem prebivalcev na nekaterih otokih Tihega oceana, ki žive v primitivnih razmerah. Ti ljudje jedo veliko različnih zelenjav in povrtnin, zraven pa ribe, želve itd. Seveda je treba vedeti, da jedi, ki jih lahko dobe ti ljudje, niso pristopne ogromni večini prebivalstva v Evropi in Ameriki, ki živi od kmetijskih pridelkov.

Važen razlog, ki govori o pomenu mleka za ljudi, je v tem, da je v splošnem proizvodnja mleka zdrava, seveda z gospodarskega vidika, v obsežnih pokrajinah na svetu ne zaradi tega, ker je mleko edinstven hranilni proizvod, temveč zaradi tega, ker ohranja mlekarstvo zemlji njeno rodovitnost v večji meri kot večina ostalih načinov kmetovanja.

Hranilna vrednost mleka.

Proteina, ki jih vsebuje mleko, sta mlečni albumin in kazein, ker imajo njih kislinske sestavine sposobnost v prvi vrsti odgovarjati potrebi rasti otrok, pa tudi potrebam vzdrževanja odraslih. Ogljikovi hidrati so v mleku vsebovani v obliki topljivega mlečnega sladkorja. Maščobe so vsebovane v mleku v obliki emulzije raznih maščob z nizko točko fuzije. Mlečna mast, kadar se pojavi sama v obliki masla, je mast, ki se da najlažje uživati in se more bolj prilagoditi telesnim potrebam kot katera koli druga vrsta masti. Maslo je tudi izvor za vitamine skupine A (te vrste vitamini preprečujejo razne kožne in očesne bolezni) in vitamin D (ki je potreben za presnavljanje raznih rudninskih snovi, kar je koristno za okostje).

Kravje mleko je hranilo, ki je izredno bogato na soleh, soli so pa bitne sestavine vsake telesne celice in morajo biti dovajane v zadostni količini za vzdrževanje zdravja v vseh življenjskih dobah. Količina soli v kravjem mleku, ki znaša 1,5 do 2 partiji na 1000, se da primerjati samo s količino, ki se dobi v nekaterih vrstah zelene povrtnine. Poleg tega pa je še treba upoštevati, da se dajo soli v mleku izredno lahko absorbirati.

Čeprav je hranilna vrednost kravjega mleka odvisna v gotovi meri od prehrane in hranil, danih kravi, vendar ostajajo narava in sorazmerja proteinov, ogljikovih hidratov in maščob ter soli v glavnem stalni, čeprav se

Egiptovske piramide — novo prizorišče vojne vihre.

v veliki meri izpreminja tudi prehrana sama krav. Seveda pa se spreminja vsebina vitaminov in ne dosega svojega najvišjega stanja drugače kot samo pri mleku onih krav, ki so izpostavljene sončnim žarkom in se hranijo z naravno hrano, ki je predvsem sveža in zelena, kar pomeni predvsem poleti na paši. Vendar je vkljub temu tudi zimsko mleko, kar se tiče vsebine vitaminov, odlično hranilo. Omeniti pa moramo, da je količina vitaminov D proti rahitisu, ki je tako važna za doraščajoče otroke, zelo zmanjšana v zimskem mleku.

Vitamini vrste D, katerih fiziološki posel je omogočiti telesu vzdrževati v sebi soli, ki jih sprejema človek z jedjo, delajo v človeškem telesu veliko bolj ekonomično, če jih je dovolj. Iz tega sledi, da je otrokom, ki doraščajo, v številnih klimatskih področjih težko dobiti v pozimskih mesecih potrebne količine vitaminov D in jim je zato treba dajati dovolj mleka, kajti na ta način privedene količine soli bodo povečale dejstvo

zmanjšane števila vitaminov D, ki se nahajajo v mleku in v ostalih hranilih.

Zaradi njih sestave posebno prijaajo mlečni proteini mladim organizmom, ki še rastejo, in tako ti proteini nadomeščajo iste funkcije, ki jih imajo žitarice s svojimi proteini, pa so žitarice vendar manjše hranilne vrednosti.

Zaradi tega priporočajo strokovnjaki, da se naj odstotek mleka pri prehrani v vseh starostnih dobah znatno poveča. V nekaterih državah smatrajo, da se mora dnevna potrošnja mleka dvigniti na najmanj 1 liter za matere, ki dojijo, pa tudi za nosne žene in za otroke, starčke in dojlje.

Tudi vrednost posnetega mleka je znatna, čeprav je izgubilo to mleko mast in one vitamine, ki se pretapljajo v masti. Med mlečnimi proizvodi ohranja sir mlečne proteine, veliko količino kalcijevih soli in vitaminov, dočim je maslo najbolj hranilna mast, kar jih pozna sodobna dijeta.

KIPI — KRIŽI
SLIKE — ALBUMI
PISARNIŠKE POTREBŠČINE
PISEMSKI PAPIR

PAPIRNICI
Ljudske knjigarne
Ljubljana, Kapitarjeva 2

Nova Japonska

V deželi vzhodnega sonca se je v poslednjih desetletjih pričelo razvijati novo življenje. Na temeljih prastare omike gradijo sodobno stavbo. Mnogo prizadevanja posvečajo zlasti telesni krepitvi japonskega ljudstva in pri tem združujejo starodavna izročila, verska in splošno kulturna, z znanstvenimi pridobitvami našega veka.

Gornja slika kaže vnete pristase gibanja »Sujo Dan«, ko opravljajo svoje molitve in verske vaje v valovih gorskega jezera. Vso disciplino vodi bobnar, ki ga vidimo na levi. Molitev in telesna krepitev mora iti po taktu.

Desna slika zgoraj nam kaže najslavnejšega japonskega gledališkega igralca Kikugore v izraziti levji krinki.

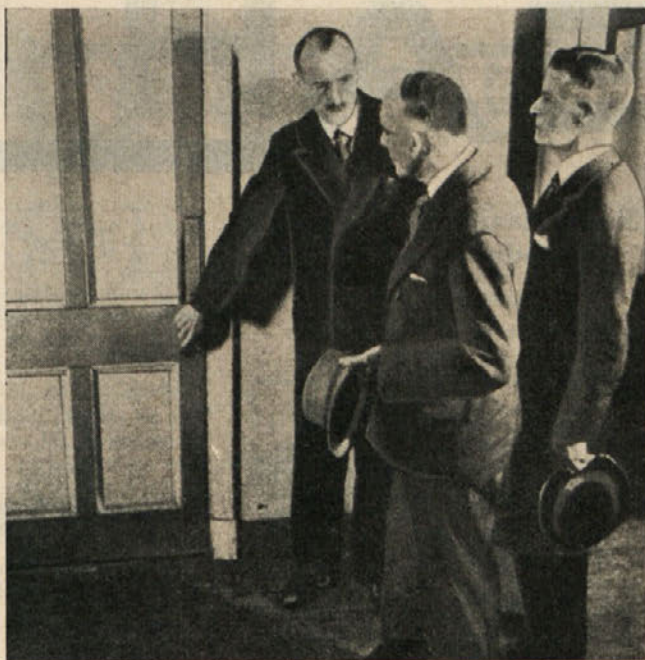
Desna slika spodaj pa predstavlja mlade Japonke pri gimnastičnih vajah.

1 V vsej soseski je bilo davno znano, da se Jože Kovač in njegova žena skoraj stalno prepirata. Iz prepиров se je počasi porajalo sovraštvo. Kovač se je ogibal doma, žena pa je venomer jokala. Vedela je, da ji je mož nezvest in to jo je najbolj gnalo v obup. —

Lep majski dopoldan je bil, ko je Kovač z razburjenim glasom po telefonu prosil policijskega nadzornika in zdravnika, naj bi nemudoma prišla na njegov dom, ker se je pripetilo nekaj strašnega.

2 Ko sta detektiv Petrič in zdravnik Mlakar dospela, ju je Kovač že zunaj čakal in takoj začel razlagati, kakšna nesreča je prišla nad njegovo hišo.

»Vrnil sem se iz pisarne ob pol dvanajstih. Kuhinja je bila polna plina in žena je ležala na tleh. Zaprl sem plin, odprl okno, prisluškoval in tipal, če ženi srce še bije, nato pa tekel k telefonu.«

*Božji mlini
meljejo...*

3 Detektiv in zdravnik sta šla po skrajno čistem hodniku v kuhinjo. »Pred nekaj urami je umrla,« je rekel zdravnik. »Na sencih ima precejšno bulo. Gotovo ji je zdrknilo, potolkla se je in obležala v nezavesti. Mleko na plinskem štedilniku je prekipelo, ugasnilo plamen in plin je napolnil kuhinjo. To se je že večkrat zgodilo.«

4 Detektiv si je ogledal še zbiti stekleni vrč za mleko in štedilnik, kjer so znaki v resnici kazali, da je mleko prekipelo.

Nenadoma pa se je obrnil in Kovaču napovedal aretacijo zaradi umora.

**Po čem je detektiv spoznal,
da je Kovač svojo ženo umoril?**

Reševalcem, ki bodo to kriminalno uganko pravilno rešili in svojo rešitev z dokazom podprli, bo žreb poklonil tri polnilna peresa. Rešitve pošljite do 31. avgusta 1941 na: Uredništvo »Obiska« (Uganka), Ljubljana, Kopitarjeva 6. Glede rešitve kriminalne uganke v 4. številki glej str. 202.

ŠAH

Nekaj zanimivih bojov iz zadnjih časov

Damskoindijska

Makogonov	Smyslov
1. d2-d4	Sg8-f6
2. c2-c4	e7-e6
3. Sb1-c3	Lf8-b4
4. Dd1-c2	d7-d6
5. a2-a5	Lb4xc3
6. Dc2xc3	Dd8-e7
7. g2-g5	0-0
8. Lf1-g2	e6-e5
9. d4xe5	d6xe5
10. Sg1-f5	Tf8-e8
11. 0-0	c7-c5

Tu bi črni lahko izbral bolj strmo pot:
11. ... Se4 12. Dc2, f5

12. b2-b4	Sb8-c6
13. b4xc5	Sf6-e4

Začetek duhovitega manevra s skakačem, ki črnemu prinese kmeta, a zgubi partijo.

14. Dc3-c2	Se4xc5
15. Sf3-g5	e5-e4
16. Lc1-e3	Lc8-f5
17. Tf1-d1	b7-b6
18. Sg5-h5	Ta8-c8
19. Sh5-f4	Sc6-a5
20. Td1-d5!	Sc5-b5
21. Ta1-d1	Tc8xc4
22. Tc2-b2	Lf5-e6
23. Sf4xe6	De7xe6
24. Td5-e5!	De6-c8

Po 24. ... Dc6 bi prišlo 25. Td6! Da4 26. Tg5, g6 27. Df6 in beli bi kmalu zmagal.

25. Lg2-h3!

Zanimivo, kako beli ves čas draži nasprotnika, ki mu je kralj tako hermetično zaprt. Zdaj je celo črno kraljico ujel.

25. Te8-d8

Svoje vladarice črni ni mogel več rešiti zaradi 25. Tg5, h6 27. Tb5 in naslednjim Lh6; ta grožnja pa je prehuda.

26. Lh3xc8	Td8xd1
27. Kg1-g2	Tc4xc8
28. Te5-g5	g7-g6
29. Tg5-b5	Td1-d6
30. Tb5xb3	Sa5xb3
31. Db2xb3	in črni se je vdal.

Zadnjih nekaj potez bi si lahko prihranil. Pomladi itak ne bi več dočakal.

Slovanska obramba

Marotti	Del Vecchio
1. Sg1-f3	d7-d5
2. c2-c4	e7-c6
3. d2-d4	Sg8-f6
4. Sb1-c3	d5xc4
5. a2-a4	Lc8-f5
6. Sf3-e5	e7-e6

7. f2-f3	Lf8-b4
8. Lc1-g5	c6-c5
9. e2-e4	

Zanimiva žrtev kmeta, ki pozicijo hudo zamota. Bolj trezno bi bilo 9. dxc5, a potem bi črni ne imel posebnih težav.

9. c5xd4?

Po tej napaki pride beli do prednosti. Pravilno je bilo samo 9. ... Dd4:

10. e4xf5!	d4xc5
11. Dd1xd8+	Ke8xd8
12. 0-0-0+	Kd8-e7
13. Lf1xc4	h7-h6?

Črni skakač ostane zaprt, ker bi sicer bela trdnjava vdrla v črno kraljestvo. Najbrž je bilo 13. ... Te8 14. b3, c2! še najboljša.

14. f5xe6! h6xg5

Z žrtvijo bele figure se začne zanimivo klanje.

15. e6xf7	Th8-h6
16. Se5-g6+!	Th6xg6
17. Th1-e1+	Sf6-e4
18. Te1xe4+	Ke7-f6
19. g2-g4	

Z 19. Te6+, Kf5 20. g4+ bi beli lahko dobil Tg6, toda Marotti hoče kralja.

19.	Sb8-c6
20. Td1-d7	Sc6-d8
21. f7-f8D+!	Lb4xf8
22. Td7-f7+	Sd8xf7
23. Te4-e6	mat.

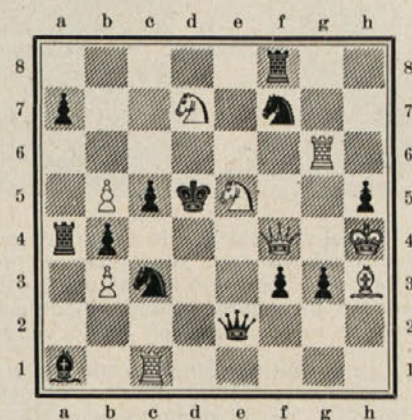
Angleška otvoritev

Dobiáš — Podgorný

1. c4, e5 2. Sc3, Sf6 3. g3, d5 4. cxd, Sxd5 5. Lg2, Sb6 6. Sf3, Sc6, 7. a3, Le6 8. d3, Le7 9. 0-0, 0-0 10. b4, f6 11. Lb2, De8 12. Tc1, Df7 13. Se4, a6 14. Sc5, Lxc5 15. Txc5, e4! (Beli ni dobro otvoril in črni stoji lepo. 16. dxe ne gre zaradi Sa4, 17. Tc2, Sb5.) 16. Sd2, exd 17. exd, Tad8 (Uspeh 15. poteze črnega je slabi kmet in točka d3.) 18. Lxc6, bxc 19. Txc6, Lh3 20. Te1, Txd3 (Prepreči Df5 in grozi Dd5) 21. Dc2, Dd5 22. Se4, Tfd8 (Grozi Dxe4) 23. f4, Dh5 24. Sf2, Td2 25. Db3+, Kh8 26. Txf6 (hoče črnega prestrašiti, a igre ne more več rešiti.) 26. ... Te2! 27. Tc1, Txf2! 28. Kxf2, Td2+ 29. Kg1, Tg2+ 30. Kh1, Txf2+!! 31. Kxf2, Le6+ 32. Kg1, Lxb3 33. Tf8+, Lg8 (Vse je moral preračunati.) 34. Le5, Sc4 35. Te1, Df5 36. Ld4, Dxc5+ 37. Kf1, Dd3+ 38. Kg2, Dxd4 (partija je za črnega jasno dobljena, a beli misli, da z vdajo še nihče ni rešil partije) 39. Tee8, Dd5+ 40. Kg3, Sd6 41. Ta8, h5 42. Tad8, Kh7 43. Tb8, Sf5+ 44. Kf2, Dd2+ 45. Kg1, Ld5 in beli se je vendar vdal. Lep boj!

Problem št. 46

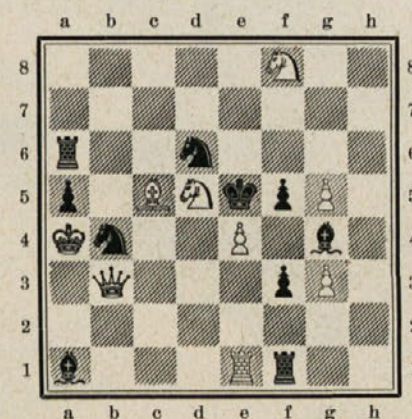
M. Wrobel

Beli matira črnega v dveh potezah.

Problem št. 47

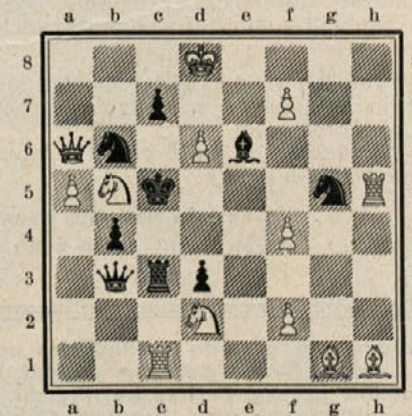
O. Stocchi

Beli matira črnega v dveh potezah.

Problem št. 48

G. Paros

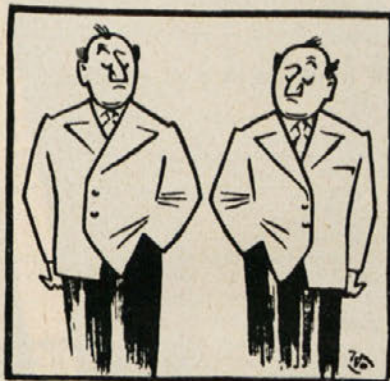

Beli matira črnega v dveh potezah.

Glede rešitve problemov in razpisa novih nagrad glej str. 202.

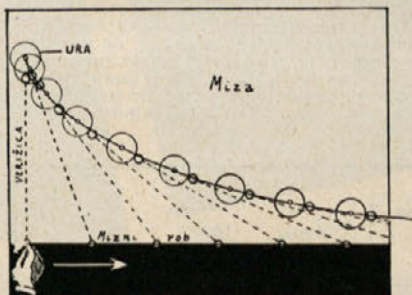
U G A N K E

1.

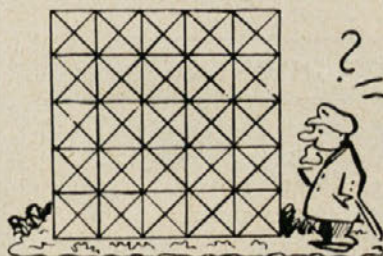
Pepe se ogleduje v ogledalu. Za krstnega botra so ga naprosili. Kateri od obeh naslikanih je prav za prav Pepe, levi ali desni, katera je njegova zrcalna podoba, leva ali desna?

2.

Položi uro na mizo, urno verižico pa nategni navpično do miznega roba. Če zdaj vlečeš verižico ob robu mize, se bo središče ure premikalo po črti kakor ti kaže podoba. Ta črta se vedno bolj bliža miznemu robu. Ali ga bo kdaj dosegla?

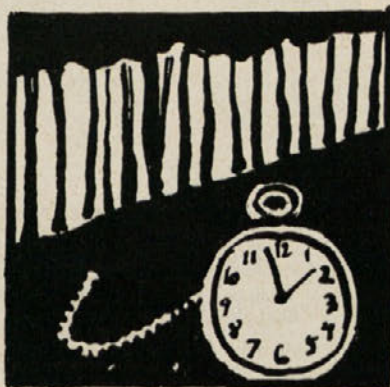
3.

Pepe Češnovar ima prekrasen sadovnjak, ki ga vidite tu v načrtu. Črte pomenijo poti, s katerimi je nasad prepleten. A žalost njegova je velika: ko zorijo jabolka, zorijo tudi fantje rabutantje. Zato je skle-

nil, da bo po sadovnjaku nastavil šest čuvajev, toda tako, da ne bodo drug drugega videli. Ogledal si je načrt. Nato je narisal v to mrežo na nekih križiščih (tudi rob je uporaben!) šest točk. A pri tem je pazil na tole: iz vsakega križišča gre po več črt, toda na nobeni ne sme biti že kaka druga točka. — Kako je čuvaje razpostavil?

4.

Drvar je v gozdu delal 27 dni. Z gospodarjem se je pogodil, da bo začel z delom vsako jutro natančno ob 6.30 uri. Od šestega dneva dalje pa je drvarju ura zastala za 24 minut, ne da bi bil tega zapazil; torej je prišel vsako jutro 24 minut prepozno v gozd. Šele nekaj dni potem ko je opravil delo in dobil plačo za 27 dni je drvar to opazil. — Za koliko dni je dobil preveč zaslužka?

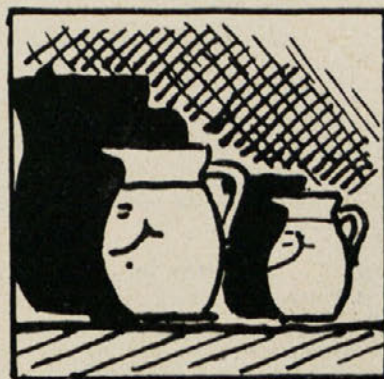
5.

Tone obišče Tineta. Ta ga popelje v sobo pred omaro, na kateri stoji vaza. »Stara, zelo stara vaza, prava redkost, dragi moj!« skrivnostno razlaga mali Tine večjemu Tonetu. Tone je 1,80 m visok in bi lahko segel po vazo, a Tine, ki me-

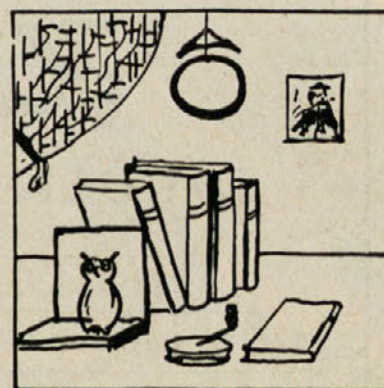
ri 1,60 m, skoči po pručico, visoko 20 cm, in hoče zgrabiti vazo, da bi jo pokazal prijatelju. Toda čeprav zdaj meri prav toliko ko Tone, vaze ne more doseči. Kako je to?

6.

Dva kamnitna vrča. Oče in sin. Skupaj držita tri litre. Koliko vsak zase drži, ne vem. Nobenega napisa, nobene merilne značke ni na njih. Samo to sem dognal, da se večji napolni točno za tretjino, če vlijem vanj vso vsebino manjšega. V večjem vrču so namreč tri merilne črte, po katerih lahko spoznaš, da manjši vrč drži ravno eno tretjino večjega. Ali veš, koliko drži vsak vrč?

7.

Miha Mehur je nepopoljšljiv lažnivec. To je pribito. Nedavno mi je pripovedoval, da je spet našel svojo izgubljeno loterijsko srečko (imela je številko 7576!) na prav čudovit način. Dobil jo je v knjigi, ki je ni nikdar poprej imel v roki. Kakšno naključje! A najbolj čudovito pri vsej stvari je bilo to, da je srečko našel ravno med stranema 75 in 76. Kaj pravite, ali naj človek takemu lažnivemu Mehurju verjame ali ne?

Glede rešitve ugank v 4. številki in razpisa novih nagrad glej stran 202.

Vsem ugankarjem »Obiska«

Zaradi dogodkov v zadnjih časih je tudi z ugankami prišlo do zastoja. Rešitev ugank zadnje naše številke je bilo tako malo, da smo tedaj opustili vsako žrebanje za nagrade.

Zato ostanejo za to številko vse tiste nagrade, ki smo jih v 4. številki najavili, tako da bodo naše bistrske glave spet začele potegovati se zanje.

Upamo, da bodo nove uganke spet delale dosti pregledne našim reševalcem in vabimo vse, da se pridno udeležujejo naše moškega tekme.

Nagrade za uganke v tej številki:

1. Tolstoj: Ana Karenina; 2. Dorgeles: Leseni križi; 3. Glde: Ozka vrata; 4. Streuvels: Hlapec Jan; 5. Jammes: Gospod Ozeronski; 6. Deledda: Golobi in jastrebi.

Za prve tri nagrade pridejo v poštev vsi tisti, ki bodo rešili vse uganke, za ostale pa vsi drugi, ki bodo rešili vsaj tri.

Rešitve pošljite do 25. avgusta 1941 na: Uredništvo »Obiska« (uganke), Ljubljana, Kopitarjeva 6.

Nagrade za kriminalno uganke ostanejo.

Nagrade za rešitev šahovskih problemov:

1. Streuvels: Hlapec Jan; 2. Keller: Cvet naše vasi; 3. Brakel: Cirkuški otrok.

Pri šahovskih problemih pridejo za prvo nagrado v poštev vsi tisti, ki bodo rešili vse probleme, za drugo vsi, ki bodo rešili dva, za zadnjo nagrado pa oni, ki bodo rešili pravilno vsaj en problem.

Za vse rešitve velja rok do 31. avgusta 1941. Pošljite vse na: Uredništvo »Obiska« (šah), Ljubljana, Kopitarjeva 6.

Zelimo vsem našim prijateljem mnogo veselih ur pri reševanju naših ugank.

Uredništvo

Rešitev ugank v 4. številki

1. Pot pozabljenega Pepeta Pipea je bila tale: najprej je šel malo k prodajalnici časopisov (1), kjer si je kupil dnevnik (5), potem pa se je odpravil naprej (8) proti pošti (2). Ko je opravil svoj posel (7), je šel v park, sedel na klopi in začel prebirati dnevnik (9). Nenadoma se je spomnil, da je pozabil klobuk na pošti. Brž je stekel nazaj (4), da mu ga ne bi kdo odnesel (6). Ves vesel se je spet vrnil s klobukom (3).

2. Lepi lokvanj dnevno podvoji svojo velikost in v 20 dneh pokrije ves baje. Zato pokrije polovico baje natančno v 19 dneh, torej en dan prej preden ga popolnoma pokrije.

3. Pepe Pipec je imel spočetka v žepu 21 dinarjev. Podvojeni znesek je 42 dinarjev. Od tega je moral po pogodbi odriniti hudiču 24 dinarjev. Torej mu je ostalo še 18 dinarjev. Na koncu druge poti mu je ostalo še 12 dinarjev, na koncu tretje pa ni imel nobenega belica več v žepu.

4. Na sliki je skritih 15 oseb: slikar; kolesar; lovec; deček, ki drži zmaja; kočijaž; ribič; veslač; oseba, ki pometaja; otrok z ba-

lončkom; oseba, ki strepa preprogo; konjar; oseba, ki hrani kokoši; oseba, ki drži psa za vrvice; kosec in otrok, ki vleče voziček.

5. Odpri malo oči in našel boš, da sodijo skupaj: 1 in 7, 2 in 4, 3 in 5, 4 in 9, 5 in 2, 6 in 8, 7 in 1, 8 in 6, 9 in 3.

Rešitev kriminalne uganke v 4. številki

Detektiv Hribar se je pač že pri prvem pregledu lahko pričel, da je Tavčar žrtev umora. Na zadnji (6) sliki namreč dobro vidimo, da je betič brizgaljke docela zunaj, kar pomeni, da je samomor izključen. Res je, kar je policijski zdravnik dr. Kalan povedal detektivu Hribarju, da povzroči vbrizganje hidrociyanove kisline v žilo skoraj hipno smrt. Tavčar bi bil že mrtev, preden bi si vbrizgal vso količino strupa. Dr. Mlinar je izvlekel betič in zbrisal svoje prstne odtise. Bratrancu je natvezel, da mu bo vbrizgnil pomirjevalno zdravilo, v resnici pa mu je zaval — zaradi dediščine.

Rešitev šahovskih problemov v 4. številki

Problem št. 43: 1. Da4—d1!

Ta problem je lična majhna mojstrovina tako po vsebini kakor po obliki. Morda ste sami opazili, da v celem sestavu ni nobene knete. Ključ Dd1 daje možnost črnemu skakaču, da grozi mat na g3, kljub temu da skakač s tem zastavlja linijo, ki jo čuva trdnjava. Od sedmih variant imamo pet z zastavljanjem figur, ki vsakokrat omogočajo različno matiranje.

Problem št. 44: 1. Df4—h4!

Krasen ključ, ki prepriča črnemu izhodno polje d6 in grozi 2. Se4 mat. Na 1... Kd6 pride 2. Db4 mat. Z 1... Dd6: ali 1... Se6: se črni seveda sam veže in mata ne more preprečiti.

Problem št. 45: 1. Ke2—e3!

V tem sestavku vidimo lepo igranje z nevarnostjo črnega šahiranja. Črni namreč lahko štirikrat šahira. 1... Lg5 + 2. f4 mat, 1... Tg3 + 2. fg3: mat, 1... Db3: + 2. Db3: mat, 1... Del + 2. Tel: mat. Ključ je precej skrit in ves problem duhovit.

Sporočilo našim prijateljem!

Po daljšem presledku — ki je pač vsakomur razumljiv — prihaja spet »Obiska« med svoje prijatelje. Navzlic izgubi velikega števila naročnikov, se je lastništvo odločilo izdajati ta, edini slovenski ilustrirani družinski mesečnik, dalje. List bo glede vsebine in zanimivosti ostal zvest dosedanjim prizadevanjem v upanju, da bo tako najbolj ustregel naročnikom in zahtevam sedanjega časa. Do konca leta bo revija predvidoma izhajala v dvojnih številkah, da ujamemo zamudo zaradi izpadka vojnih mesecev. Za vse tiste naročnike, ki so plačali revijo za celo leto naprej, pa so spremenili zadnje čase naslov, bomo list hranili v upravi, da ga tam dvignejo ali pa da nam sporoče svoj novi naslov. Vse prijatelje prosimo, da nam pridobijo novih naročnikov, s čimer bo listu zagotovljen obstanek in čim boljša vsebina.

Knjigoverznica

LJUDSKE TISKARNE V LJUBLJANI

KOPITARJEVA ULICA 6/II

KNJIGOVEŠKI ODDELEK

Zaloga knjigovodstvenih in drugih poslovnih knjig za trgovce, urade, ustanove itd. Lastna črtalnica. Izdelava poslovnih knjig po naročilu. Vezave vseh vrst, od preprostih do luksuznih

TORBARSKI ODDELEK

Lepe damske torbice iz zaloge ali izdelane po osebnem naročilu. — Listnice, kovčegi, aktovke, denarnice, pasovi po izbiri ali naročilu. Primerno za darila

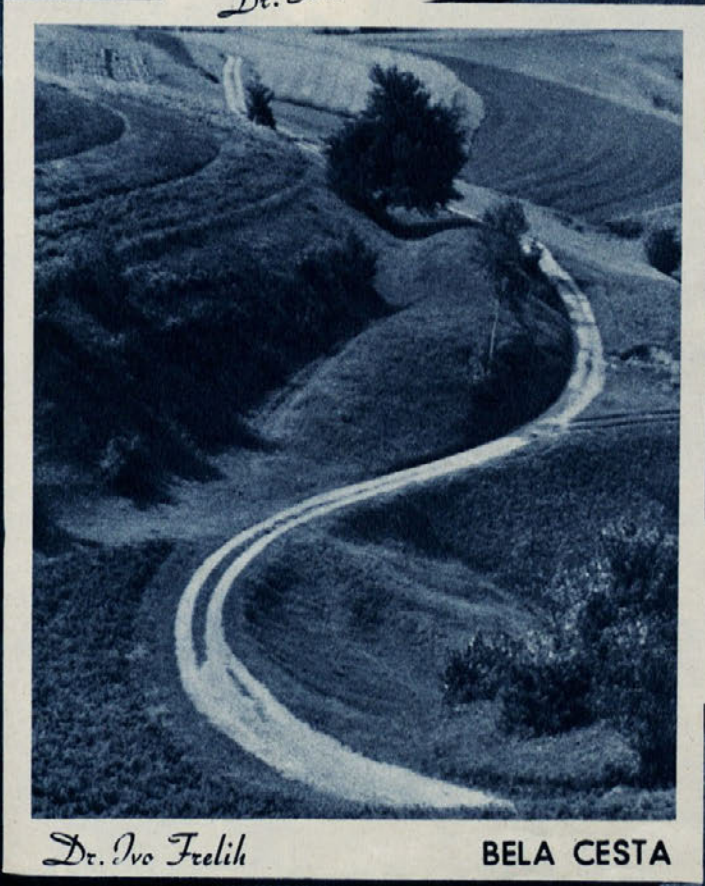
Nizke cene! — Solidno delo! — Točna postrežba!

Naročnina: za celo leto 30— lir, za pol leta 15— lir, posamezna dvojna številka 5— lir. — Naročnina se plačuje vnaprej po položnici poštne hranilnice št. 17.915 ali pri upravi v Ljubljani, Kopitarjeva ulica — papirnica Ničman. — Rokopisi se ne vračajo. — Urejuje Mirko Javornik. — Za uredništvo odgovarja Ludvik Klakočar. — Izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

»BIBA«

Dr. Anton Krisper

Dr. Ivo Frelj

BELA CESTA

Karel Boluffio

»WEEK-END«

Žetev na Dolenjskem - poročstvo za naš kruh v dolgih mesecih zime
(Foto V. Koman)